

HELSINGIN YLIOPISTO

KAKSIKIELISET PARIT JA PERHEET

**Tšekkiläis-suomalaisten pariskuntien ja lapsien
kielitaito ja kielivalinnat**

Hanne Lempinen
Pro gradu -tutkielma
Länsi- ja eteläslaavilaiset kielet ja kulttuurit
Nykykielten laitos
Helsingin yliopisto
Huhtikuu 2013

Kiitokset

Kiitos ohjaajalleni FT Jouko Lindstedtille. Kiitos FT Helena Lehečkovéle avusta tšekin kielen kanssa. Kiitos FM Max Wahlströmille, PsM Suna Kinnuselle ja FT Antti Tolvaselle arvokkaista kommentteista.

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	5
2	AIKAISEMPI TUTKIMUS	6
2.1	Parisuhteisiin liittyvä tutkimus	6
2.2	Lapsiin liittyvä tutkimus	7
2.3	Muu tutkimus	7
3	TUTKIMUSAINEISTO	8
3.1	Tutkimuskysymykset	9
3.2	Tutkimusmenetelmä	9
3.3	Käsitteistä	11
4	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	12
4.1	Bilingual couples talk	12
4.2	Kärsii, ei kärsi	13
4.3	English as a lingua franca between couples	14
4.4	Lapsesta kasvaa kaksikielinen	14
4.5	Muu teoria	16
5	HAASTATTELUIDEN TULOKSET	17
5.1	Pariskunnat	17
5.1.1	Tšekissä asuvat	17
5.1.2	Suomessa asuvat	20
5.2	Kielitaito ja kielenopiskelu	23
6.1.1	Tšekissä asuvat suomalaiset	25
6.1.1.1	Miehet	25
6.1.1.2	Naiset	26
6.1.2	Tšekissä asuvat tšekkiläiset	27
6.1.2.1	Miehet	27

6.1.2.2	Naiset.....	27
6.1.3	Suomessa asuvat tšekkiläiset	28
6.1.3.1	Miehet.....	28
6.1.3.2	Naiset.....	29
6.1.4	Suomessa asuvat suomalaiset	29
6.1.4.1	Miehet.....	29
6.1.4.2	Naiset.....	30
6.2	Motivaatio.....	31
6.3	Kieli ja minäkuva	36
6.4	Kansallisuuden kokeminen.....	37
6.5	Kieli ja kulttuuri	37
6.6	Muut esille tulleet asiat.....	38
7	LAPSET	40
7.1	Tutkimukseeni osallistuneet	41
7.2	Kielitaito	42
7.3	Kielidominanssi ja koodinvaihto	44
8	KIELIVALINNAT.....	45
8.1	Parikielet ja kotikielet.....	45
8.2	Kieli muualla.....	48
8.3	Selftalk.....	50
8.4	Koodinvaihto	50
8.5	Kielen vaihtaminen	52
8.5.1	Tšekissä asuvat.....	53
8.5.2	Suomessa asuvat	55
9	YHTEENVETO.....	58

LIITTEET

LÄHDELUETTELO

Taulukkoluetelo

Taulukko 1 Tšekissä asuvien suomalaisten miesten arviot nykyisestä tšekin kielen taidostaan.....	22
Taulukko 2 Tšekissä asuvien suomalaisten naisien arviot omasta nykyisestä tšekin kielen taidostaan	23
Taulukko 3 Tšekissä asuvien tšekkiläisten miehien arviot omasta nykyisestä suomen kielen taidostaan	24
Taulukko 4 Tšekissä asuvien tšekkiläisten naisten arviot nykyisestä suomen kielen taidostaan.....	24
Taulukko 5 Suomessa asuvien tšekkiläisten miesten arviot nykyisestä suomen kielen taidostaan	25
Taulukko 6 Suomessa asuvien tšekkiläisten naisten arviot nykyisestä suomen kielen taidostaan.....	26
Taulukko 7 Suomessa asuvien suomalaisten miehien arviot nykyisestä tšekin kielen taidostaan	26
Taulukko 8 Suomessa asuvien suomalaisten naisten arviot nykyisestä tšekin kielen taidostaan.....	27
Taulukko 9 Pisteet	28
Taulukko 10 Kielen vaihtaminen Tšekissä	50
Taulukko 11 Kielen vaihtaminen Suomessa	52

1 JOHDANTO

Kaksikieliset ja -kulttuuriset pariskunnat ja perheet ovat koko ajan yleistynyt ilmiö nykymaailmassa. Muun muassa maahanmuutto, lisääntynyt liikkuvuus ja turismi ovat kehittäneet Suomesta maan, jossa asuu yhä enemmän eri äidinkieliä puhuvia ihmisiä. Kaksikielisyyttä onkin viime vuosikymmenien aikana tutkittu paljon.

Kuitenkin kaksikieliseen suhteeseen päätyneiden parien tutkimus, etenkin perustasolla, on jäänyt vähemmälle huomiolle. On tarpeellista saada lisätietoa siitä, miten aikuisiällä sopeudutaan uuteen kieleen ja kieliyhteisöön. Lisätietoa kaivataan myös siitä, miten vanhempien suhtautuminen kaksikielisyyteen vaikuttaa siihen, miten heidän lapsistaan kasvaa kaksikielisiä.

Kaksikieliselle henkilölle on monta määritelmää, eikä varmasti vain yhtä oikeaa. Jos henkilö käyttää kahta tai useampaa kieltä säännöllisesti eri tilanteissa ja pystyy toimimaan kahdella kielellä, häntä voi kutsua kaksikieliseksi. Tärkeää on myös henkilön oma määritelmä: onko hänellä omasta mielestään äidinkieli vai äidinkielet.

Tämän Pro gradu – tutkielmani aihe on tšekkiläis-suomalaisten pariskuntien ja perheiden kielitaito ja kielivalinnat. Olen haastattelemalla ja lomakekyselyllä kerännyt tietoa henkilöiltä, jotka ovat parisuhteessa, jossa toisen osapuolen äidinkieli on tšekki ja toisen suomi. Puolet pareista asuu Tšekissä ja puolet Suomessa. Osalla pareista on lapsia, osalla ei.

Luvut yhdestä neljään ovat aiheeseen johdattelua ja esittelyä. Aluksi esittelen aikaisempaa tutkimusta. Seuraavaksi esittelen tutkimusaineistoni. Keräsin aineistoni tätä tutkielmaani varten haastattelemalla sekä Suomessa että Tšekissä asuvia pariskuntia. Tein molemmissa maissa kahdeksan parihaastattelua, minkä lisäksi olen kerännyt aineistoa lomakekyselyllä kahdeksalta parilta. Yhteensä tutkimukseeni osallistui 24 paria tai perhettä. Samassa luvussa esittelen tutkimuskysymykseni. Minua kiinnostaa se, että jos pariskunnalla ei ole yhteistä kieltä, millä perusteella ratkaistaan se, mikä kieli valitaan kommunikaation välineeksi. Varsinaisesta kielivalinnasta voi puhua vain, jos molemmat osaavat toistensa kieltä. Muussa tapauksessa käytetään kolmatta kieltä, joka ei ole kummankaan äidinkieli. Jos molemmat kuitenkin osaavat toistensa kieltä, muodostuuko yhteiseksi käyttökieleksi

jonkinlainen oma sekoitus näistä kahdesta kielestä, vai valitaanko systemaattisesti toinen kielistä? Kumpi valitaan ja millä perusteella? Vai onko molemmat kielet käytössä, mutta eri kieltä käytetään eri yhteyksissä ja eri tilanteissa? Vaikuttaako kielivalintaan se, missä maassa asutaan? Luvussa neljä esittelen teoreettisen viitekehýkseni.

Luvut viisi, kuusi ja seitsemán ovat haastatteluaineistoni esittelyä ja analyýsiá. Ensin esittelen informantit tarkemmin: pariskuntien iát, koulutustaustan ja mahdollisten lapsien lukumäärán ja iát. Kerron kauanko he ovat asuneet yhdessä ja kauanko ovat asuneet Suomessa ja kauanko Tšekissä. Seuraavaksi esittelen informanttien kielitaitoa: mikä on ollut henkilón kielitaidon láhtótaso ennen kumppaninsa tapaamista ja mikä se on nyt. Kerron minkälainen motivaatio heillä on kielen opiskeluun ja mikä on vieraan kielen vaikutus omaan itseen.

Luku kuusi kertoo lapsista. Lapsia koskevan luvun käsittelen suppeammin: lapsen kielitaidon kehitys on jo kokonaan toinen ala, joten otan siihen nákökulman, miten vanhempien kielivalinnat vaikuttavat lapseen ja toisaalta miten lapsi vaikuttaa vanhempien kielivalintoihin.

Luvussa seitsemán analysoin kielivalintoja koskevia kysymýksiá. Viimeisená luvussa kahdeksan on yhteenveto ja tuloksien esittely.

2 AIKAISEMPI TUTKIMUS

2.1 Parisuhteisiin liittyvä tutkimus

Kaksikielisiä parisuhteita on tutkittu vähán. Tämä tieto yhdistettyná siihen, että kaksikielisiä pariskuntia vaikuttaa olevan yhä enemmän ja enemmän omassakin láhipiirissáni herátti kiinnostukseni tehdä aiheesta oma tutkimus.

Aikaisempaa tutkimusta parisuhteista on tehty muun muassa suomalais-saksalaisista (Muikku-Werner, 2007a, 2007b), saksalais-englantilaisista (Piller, 2002), englantilais-japanilaisista (Yamamoto, 1995), amerikkalais-japanilaisista (Takigawa, 2010) ja filippiiniláis-malesialaisista (Dumanic, 2010) pareista. Tšekkiláis-suomalaisia pareja ja perheitá en tiedá tutkittaneen aikaisemmin.

Muuta mainittavaa aiheeseen liittyvää kirjallisuutta on muun muassa Rosemary Bregerin ja Rosanna Hillin editoima *Cross-cultural marriage: identity and choice* (1998), josta erityisesti kaksikulttuurisista pariskunnista artikkeli *Chance, choice and circumstance: A Cross-cultural marriages*.

Masayo Yamamoto on julkaissut tutkimuksensa japanilais-englantilaisista pareista nimellä *Bilingualism in international families* lehdessä *Journal of multilingual & multicultural development* (1995). Artikkelissaan Yamamoto listasi neljä erilaista kaksikielisten parien kielenvalinnan tyyppejä, joita on vastaavissa tutkimuksissa lainannut muun muassa Piller, Muikku-Werner ja Suzanne Romaine teoksessaan *Bilingualism* (1995), ja myös minä esittelen ne kappaleessa seitsemän.

2.2 Lapsiin liittyvä tutkimus

Lapsien kaksikielisyydestä on tehty useita tutkimuksia, useilla eri kielipareilla. Esimerkiksi kaksikielisyyden vaikutuksista kognitiiviseen suoriutuvuuteen (Bialystok, 2009, 2010, de Groot, 2012), kolmannen kielen oppimiseen (Cenoz, 2013), ja koulumenestykseen (Han, 2012) on tutkittu runsaasti.

Muuta lasten kaksikielisyyteen liittyvää tutkimusta on muun muassa Lenore Arnberg teoksessaan *Tavoitteena kaksikielisyyys* (1987), Tove Skutnabb-Kangas teoksissaan *Multilingualism for all* (1995), *Vähemmistö, kieli ja rasismi* (1988) ja *Bilingualism or not: the education of minorities* (1984), sekä Sirje Hassinen ovat tutkineet kaksikielisessä perheessä kasvavia lapsia. Suomessa uranuurtajana on Sirje Hassinen, joka on kirjoittanut omista, virolais-suomalaisessa perheessä kasvaneista lapsistaan kirjoissa *Simultaaninen kaksikielisyyys: läheiset sukukielet viro ja suomi rinnakkain* (2002) ja *Lapsesta kasvaa kaksikielinen* (2004).

2.3 Muu tutkimus

Keväällä 2011 tein kandidaatintutkielmani otsikolla ”Kaksikieliset parit ja perheet: Tšekkiläis-suomalaisten pariskuntien ja lapsien kielitaito”. Kandidaatin-tutkielmassani päädyin selkeästi tulokseen, että naiset ovat miehiä yleisemmin oppineet parisuhteen myötä mukaan tulleen toisen kielen. Muuttuvatko tulokset, kun informantteja on enemmän?

3 TUTKIMUSAINEISTO

Pro gradu -tutkielmani aloitin etsimällä vapaaehtoisia informantteja. Lähetin sähköpostiviestin Finczech – listalle, joka on Suomessa asuvien tšekkiläisten käytössä, ja Tšekkilistalle, joka on vastaavasti Tšekissä asuvien suomalaisten yhteydenpitokanava. Sain vastauksia 12 kappaletta Tšekistä ja 18 Suomesta. Näistä haastateltaviksi sopivia oli 10 pariskuntaa Tšekistä ja 15 Suomesta. Kriteerinä oli, että pariskunnan molemmat osapuolet ovat asuneet tai oleskelleet toistuvasti pidempiä aikoja molemmissa maissa. Itse yhteydenottoprosessi oli mukava: ihmiset olivat kiinnostuneita aiheestani ja osa pyysi saada nähtäväksi valmiin työni.

Tšekistä koetin saada lisäkontakteja myös tuttavien kautta, mutta se ei tuottanut lisätulosta. Sain sovittua haastattelut aikavälille 24.11. – 4.12.2011. Ensimmäiset viisi haastattelua sujuivat hyvin, ja sitten tuli ensimmäinen peruutus. Peruuttaneen parin kanssa saimme sovittua toisen päivän, joka myös peruuntui. Yksi kymmenestä pariskunnasta lopetti yhteydenpidon kokonaan. Sain siis tehtyä kahdeksan haastattelua Tšekissä. Haastateltavista pareista neljä asuu Prahassa, yksi České Budějovicessä ja kolme pienissä kylissä Prahan lähetyvillä. Valittavasti haastateltavat eivät jakautuneet tasaisesti sukupuolen suhteen: Haastateltavista seitsemän oli suomalaisia miehiä, joilla on tšekkiläiset puoliso ja vain yksi suomalainen nainen, jolla on tšekkiläinen puoliso.

Suomessa haastattelut jakautuivat pidemmälle aikavälille. Ensimmäisen haastattelun tein marraskuussa 2011 ja viimeisen tammikuussa 2012. Vaikka sain vastauksia Suomessa asuvilta huomattavasti enemmän, päätin tehdä vain kahdeksan haastattelua kuten Tšekissäkin. Suomessa jakautuma oli tasainen: Neljä suomalaista miestä, joilla on tšekkiläinen puoliso ja neljä suomalaista naista, joilla on tšekkiläinen puoliso. Näiden lisäksi kolmessa tapauksessa sain vastaukset vain pariskunnan toiselta osapuolelta, joten näitä en voinut käyttää tutkimuksessani.

Aineistona käytin myös kandidaatintutkintooni saamiani vastauksia. Syksyllä 2010 lähetin samoille sähköpostilistoille kyselyn vapaaehtoisille vastaajille. Tein A4-kokoisen kysymyslomakkeen, ja sain vastauksia 11 pariskunnalta. Tässä tutkimuksessa käytän näistä kahdeksan parin vastauksia. Analysoitavia vastauksia on kaiken kaikkiaan 48 henkilöltä.

3.1 Tutkimuskysymykset

Haluan saada selville, onko pariskuntien kielivalinnoilla selvä yhteys asuinmaahan, muuttuuko kieli asuinmaan mukaan, ja ovatko erot kielitaidoissa sukupuolittuneet? Lapsien kielitaito jää tässä vähemmälle huomiolle ja pääpaino on pariskunnissa: miten parisuhde vaikuttaa kielitaitoon ja päinvastoin? Mitä haasteita aikuisiän kaksikielisyys tuo? Millä perusteella parit valitsevat kotikielensä? Riittääkö parisuhteessa oleminen ja eläminen itsessään hyvän kielitaidon saantiin, tai antaako se ainakin motivaatiota kielen opiskeluun? Muuttuuko valittu kieli, kun kielitaito riittää? Kuinka paljon parien keskenään puhuma kieli vaikuttaa perheen lapsiin ja päinvastoin, vaikuttavatko vanhempien puhumat kielet lapsen kielen kehitykseen?

On mielenkiintoista saada selville miten pariskunnat ovat käsitelleet kielen vaihtamisen vaikeuden ja haasteet, kun käytössä ei ole oma äidinkieli. Onko kaksikielisillä pareilla tai perheillä joitain keskenään yhtenäisiä ongelmia, joita ei samankielisten parien ja perheiden parissa välttämättä esiinny ja päinvastoin – mitä etuja kaksikielisyys tuo?

3.2 Tutkimusmenetelmä

Luonteeltaan tutkimukseni on empiiristä. Tarkoitukseni on tutkia syvällisesti muutamaa ilmiökokonaisuutta, eli kyseessä on tapaustutkimus. Käytän tässä myös vertailevaa tutkimusstrategiaa. Aineistoani olen analysoinut sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti.

Haastattelut tein parin itse valitsemalla kielellä. Osa tehtiin englanniksi, osa jommankumman äidinkielellä ja osa molemmilla sekaisin. Osa pariskunnista halusi tehdä haastattelun erikseen.

Kysymysten järjestys muokkautui itse haastattelutilanteessa. Parien kielitilanteesta riippuen jokainen kysymys – esimerkiksi kielen opiskelun motivaatioon liittyvät – ei ollut sopiva kaikille. Osa haastateltavista oli esimerkiksi opiskellut kumppanin äidinkieltä jo ennen kumppaninsa tapaamista. Haastattelut tehtiin parin valitsemassa ympäristössä, ja suurin osa valitsi haastattelupaikaksi oman kotinsa. Kahdessa tapauksessa pariskunnan toinen osapuoli ei päässyt paikalle haastattelutilanteeseen, joten heidän vastauksensa sain myöhemmin sähköpostitse.

Hirsjärvi ja Hurme (2010) esittelevät kirjassaan *Tutkimushaastattelut, teemahaastattelun teoria ja käytäntö* tutkimushaastattelun eri lajeja.

Lomakehaastattelu sopii parhaiten muun muassa hypoteesien testaamiseen ja kun aineisto halutaan kvantifioida. Strukturoimaton haastattelu tarkoittaa samaa kuin syvähaastattelu tai keskustelunomainen haastattelu. Minä valitsin puolistrukturoidun teemahaastattelun, joka on näiden kahden välimuoto. Kaikki haastateltavat ovat samassa tilanteessa ja myös tutkija on perillä ilmiöstä ja tämän pohjalta kehittää haastattelurungon. Kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastausvaihtoehtojen sijaan haastateltavat vastaavat omin sanoin. Teemahaastattelun hyviä puolia on ehdottomasti sen joustavuus: se ei sido tutkimustani kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen (Hirsjärvi & Hurme 2010: 55), vaan voin analysoida saamiani vastauksia molemmilta kanteilta.

Kysymyksiä (liitteenä A) oli 15 kappaletta pariskunnille, joilla ei ole lapsia ja 18 heille, joilla on. Analysoin vastauksista vain ne, jotka nousivat tutkimuskysymysten kannalta relevanteiksi. Teemahaastattelun luonteenomaisesti kysymysten järjestys ja muoto saattoi muuttua haastateltavien tilanteen mukaiseksi. Nauhoitin haastattelut ja purin ne jälkeenpäin. Haastatteluita on yhteensä yli 13 tuntia, joten tieto siitä, että litterointi voidaan tehdä vain osasta haastatteludialogista (Hirsjärvi & Hurme 2000: 138), oli helpottava.

Kaikille pareille oli sama kyselylomake (liitteenä B), jossa pyysin arvioimaan kielitaitoa *Eurooppalaisen viitekehysten taitotasosteikkoa* (Europassin itsearviointilokerikko, liitteenä C) apuna käyttäen ennen ja jälkeen kumppaninsa tapaamista. Eurooppalaisen viitekehysten taitotasosteikossa tasoja on kuusi A1-C2 välillä. Osan muistakin tiedoista kysyin lomakkeen avulla: joihinkin kysymyksiin on helpompi vasta kirjallisesti. Näitä on muun muassa ikä ja koulutustaso (Hirsjärvi & Hurme 2000: 115).

Kysymykseni koskivat muun muassa kielitaidon ylläpitoa, opiskeleeko kumppanin äidinkieltä, suhteessa käytettäviä kieliä; käytetäänkö suhteessa vain toisen vai molempien äidinkieltä vai onko käytössä myös kolmas, ei-kummarkaan äidinkieli. Kielitaidon itsearvioinnin pohjana vastaajat käyttivät Eurooppalaisen viitekehysten taitotasosteikkoa. Lisäksi oli kysymyksiä lasten kielitaidosta ja mahdollisuus kommentoida vapaasti asiaan liittyen. Kysymykset löytyvät liitteenä (B).

Käytän paljon suoria lainauksia informanteilta. Haastattelut ovat suomeksi, tšekiksi tai englanniksi ja olen käännöksissäni pyrkinyt mahdollisimman autenttiseen muotoon. Lainausten perässä olen ilmoittanut onko vastaaja mies- vai naispuolinen (M/N) ja kansallisuudeltaan suomalainen vai tšekkiläinen (S/T) ja asuuko Suomessa vai Tšekissä (FIN/CZ).

3.3 Käsitteistä

Käytän samoja termejä, joita on yleisesti käytetty aikaisemmissa kaksi- ja monikielisyteen liittyvissä tutkimuksissa. L1 tarkoittaa äidinkieltä, L2 on se kieli, joka on tullut henkilölle parisuhteen myötä ja L3:lla tarkoitetaan mahdollisesti käytössä olevaa kolmatta kieltä, joka ei ole kummankaan osapuolen äidinkieli.

Kaksikielisyyden määritelmiä on monia. Hassinen (2002, 2005) määrittelee näin: Kaksikielisyydellä tarkoitetaan sitä, kun ihminen pystyy aktiivisesti puhumaan, ymmärtämään ja ajattelemaan kahdella kielellä ja vaihtamaan niitä automaattisesti, vaikka molempien kielten osaaminen ei välttämättä ole samantasoista. Kaksikielinen ihminen on sellainen, joka on omaksunut kaksi kieltä ja käyttää niitä molempia lähes päivittäin ja lähes natiivin tasolla. Skutnabb-Kangaksen (1988:64) mukaan kaksikielinen on muitakin kieliä kuin ensikieltään käyttävä henkilö. Tärkeää on myös henkilön oma määritelmä: tuntee ko itsensä kaksikieliseksi.

Simultaanisella kaksikielisyydellä tarkoitetaan sitä, että lapsi on oppinut kaksi kieltä samanaikaisesti kolmanteen ikävuoteeseensa mennessä. Puolikielisyys on sitä, että kaksikielisyys on epäonnistunut ja kumpikin kieli voi jäädä alikehittyneeksi (Hassinen 2002: 10).

Passiivinen kielitaito on sitä, että ymmärtää lukemaansa tai kuulemaansa, mutta ei pysty aktiivisesti tuottamaan tekstiä puhumalla tai kirjoittamalla.

Koodinvaihto on sitä, kun kieltä vaihdetaan keskustelukumppanin, aiheen, tilanteen, paikan ja emotioiden mukaan.

Kielidominanssi tarkoittaa psykolingvistikseen näkökulmasta sitä, että toinen kieli on vahvempi kuin toinen. Monet tutkijat olettavat, että vahvempi, dominoiva kieli

vaikuttaa heikomman kielen prosessointiin. Äidinkieli -termin *mother-tongue* sijaan sopivampana on pidetty termiä ensikieli *first language*.

Romaine (1995: 173) ja Piller (2002: 173) käyttävät termiä *selftalk*, kun tarkoitetaan sitä, millä kielellä ajattelee, näkee unia, laskee, luettelee ja puhuttelee jumalaa.

4 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

4.1 Bilingual couples talk

Ingrid Piller on kirjassaan *Bilingual couples talk, The discursive construction of hybridity* (2002) kerännyt aineistonsa nauhoittamalla pariskuntien normaaleja keskustelutilanteita ja tutkimalla näitä keskusteluanalyysin keinoin. Hänen tutkimukseensa osallistui 36 paria, joista toisen äidinkieli on englanti ja toisen saksa, ja asuinmaan ollessa Saksa. Tutkimuksen alussa Piller mainitsee aikaisempia tutkimuksia, joiden mukaan asutun maan valtakieli olisi luonnollisin valinta parikieleksi.

Pariskunnat ovat itse nauhoittaneet keskustelutilanteita kotonaan, joissa he pohtivat kaksikielisyyden vaikutusta perheen sisäiseen vuorovaikutukseen ja yhteiselämään. Piller päätyi muun muassa siihen, että Saksaan muuttaneiden muunkielisten puolisojen joukossa oli tuntemuksia ulkopuolisuudesta, torjutuksi tulemisesta ja turhautumista. Kieleen liittyvät ja kielestä johtuvat emotiiviset ulottuvuudet tulivat selkeästi esille: puolisoon voi pettyä, jos toinen ei opi hänen äidinkieltään tai jos kumppanin äidinkielestä ei pidä, kumppaniin yhdistetään muitakin negatiivisia tuntemuksia kielen lisäksi.

Piller (2002: 183) mainitsee aikaisempia tutkimuksia, joissa on keskitytty kaksikielisen ja kaksikulttuurisen parisuhteen tuomia vaikutuksia yksilön identiteettiin. Hän kuitenkin mainitsee myös, että on tärkeää ottaa huomioon, miten pariskunta yhdessä *tekee identiteettiään* (Piller 2002: 184). Lapsena on sosiaalistuttu yhteen kieliyhteisöön, josta luovutaan aikuisena, vaikuttaako se aikuisen minäkuvaan? (Piller 2002: 5–6).

Pillerin tutkimuksessa suurin osa pareista oli kaksikielisestä perheestä. Parit, joiden nauhoitteita Piller käytti tutkimuksessaan, valitsivat pääkielensä jommankumman äidinkielestä. Pillerin (2002: 131, 178) mukaan valinta ei kuitenkaan tapahdu vain kahden kielen, L1:n ja L2:n välillä, vaan myös *mixed and code-switched* ja *standard language* ja *non-standard language* -variaatioiden välillä.

Olisi mielenkiintoista nähdä, miten pariskuntien erilainen lähtötilanne ja perhetausta vaikuttaisi tutkimustuloksiin.

4.2 Käsii, ei kärsi

Pirkko Muikku-Werner Joensuun yliopistosta kirjoittaa suomalais-saksalaisista pariskunnista artikkelissaan nimeltään *Kaksikieliset parit*, joka on julkaistu kirjassa *Virsu III, Suomalais-ugrilaisia kohdekieliä ja kontakteja* (2007). Osan aineistoa hän kerännyt henkilökohtaisilla haastatteluilla, mutta suurimman osan kuitenkin lomakekyselyn avulla, jota hän myöhemmin kritisoi riittämättömäksi tuloksien kannalta, koska miesten vastaukset jäivät naisia niukkasanasimmiksi. Hänen tutkimuksensa koostuu kymmenen parin vastauksista, jotka asuvat Suomessa, Saksassa tai Sveitsissä, ja pariskunnan toinen kieli on suomi. Muikku-Werner on kirjoittanut myös artikkelin *Käsii, ei kärsi – Parisuhde ja kaksikielisyys* (2007). Tässä hänen aineistonsa koostuu neljän parin kielivalinnoista. Muikku-Wernerin (2007a: 120) aineiston informanteista suurin osa ei ole asunut molempien kotimaissa.

Muikku-Werner päätyi tulokseen, että asuinpaikan enemmistökieli ei johdonmukaisesti ollut pariskunnan keskinäiseen vuorovaikutukseen valitsema kieli. Muikku-Werner (2007b: 122) painottaa, että kielivalinnasta voidaan puhua vain, jos molemmat ylipäänsä osaavat kumpaakin kieltä.

Kaksikielisyyden suhteeseen tuomina ongelmina esiin tuli muun muassa haasteet sosiaalisissa tilanteissa, oman persoonallisuuden redusoituminen ei-äidinkielellä toimiessa ja se, että L2-kielitaito ei ollut tarpeeksi hyvä tieteellisen tekstin kirjoittamiseen.

Hänen aineistonsa koostui ”tietäntyypisistä eliittiryhmästä: kaikki ovat valkoisia, hyvin koulutettuja, keskituloisia ihmisiä”. Tutkimuksensa päätteeksi Muikku-Werner toteaa, että olisi hyvä löytää tutkimukseen henkilöitä, jotka ovat päätyneet asumaan

molemmissa, sekä miehen, että naisen kotimaassa, sekä varioida ikärakennetta ja koulutustasoa.

4.3 English as a lingua franca between couples

Julia Gundacker on tehnyt pro gradu – tutkimuksen nimellä *English as a lingua franca between couples: Motivations and limitations* Wienin yliopistossa (2010). Hän tutki englantia parisuhteen kielenä. Gundacker haastatteli viittä pariskuntaa, joilla on eri äidinkielet, ja jotka käyttävät parisuhteessaan englantia kommunikointiin. Gundacker keskittyi etenkin siihen, miten kielivalinta vaikuttaa parisuhteeseen: miten se vaikuttaa tunteiden ilmaisemiseen, tuoko se mukanaan joitain rajoituksia ja erityisiä hyviä ja huonoja puolia.

Hyviksi puoliksi mainittiin muun muassa se, että englannin taito paranee päivittäin (Gundacker 2010: 81). Huonona puolena esiin tuli muun muassa se, että vihaisena tai suuttuneena olisi helpompi ilmaista itseään omalla äidinkielellään (Gundacker 2010: 42). Haastatteluissa tuli esiin myös se, että huumori, sen ymmärtäminen, ja hauskana oleminen oli vaikeampaa (Gundacker 2010: 45), mutta toisaalta pariskunnalle kehittyi oma, sekakielinen huumori (Gundacker 2010: 111).

Kaikki viisi pariskuntaa päätyivät käyttämään englantia parikielenään, koska se nähtiin reiluna ja neutraalina valintana ja sitä pidettiin myös helpoimpana vaihtoehtona (Gundacker 2010: 68, 77). Hänen tutkimuksensa pariskunnat eivät nähneet englannin käyttämistä – vaikka se ei ole parisuhteen kummankaan osapuolen äidinkieli – ongelmana. Gundacker havaitsi, että kieleen kehittyi tunneside. Englannista on tullut *their language, the language of the couple* (Gundacker 2010: 41, 67).

4.4 Lapsesta kasvaa kaksikielinen

Kaksikielisen lapsen tutkimuksessa on keskitytty lapsen kielen kehitykseen kohti toimivaa kaksikielisyyttä. On pyritty kuvaamaan ja luokittelemaan erityyppistä kaksikielisyyttä sekä selvittämään kaksikielisyyden hyviä puolia (esim. Romaine 1995). Kielitieteen lisäksi kaksikielisyyden tutkimuksessa on hyödynnetty

psykologiaa, sosiologiaa, pedagogiikkaa ja antropologiaa. Romaine (1995) yhdisti psykolingvistisen ja sociolingvistisen lähestymistavan.

Hassisen (2002) käyttämä termi simultaani kaksikielisyys kuvaa osuvasti sitä, mitä useimmiten tapahtuu monikielisessä perheessä: lapsi omaksuu samanaikaisesti kaksi kieltä syntymästä lähtien. Simultaani kahden kielen omaksuminen ei takaa tasapainoista kaksikielisyyttä. Vaikka noudatetaan yksi vanhempi, yksi kieli -menetelmää, ei ole itsestään selvää, että lapsi vastaa kummallekin vanhemmalle tämän omalla kielellä. Yleensä toinen kielistä dominoi – useimmiten se, jota lapsi kuulee monessa eri kontekstissa. Dominoivaksi kieleksi saattaa tulla se ympäristön kieli, jota monet kaksikielisen lapsen samanikäiset kaverit käyttävät (Hassinen 2002: 53).

Vanhempien suhdetta kotona puhuttuihin kieliin ja asennetta kaksikielisyyttä kohtaan pidetään erittäin tärkeänä tekijänä. Yhtä tärkeä seikka myös vanhempien oma usko siihen, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa lapsen kaksikieliseen kehitykseen (Hassinen 2002, Romaine 1995). Kaksikielisyyttä on aikaisemmin pidetty pikemminkin haittana kuin etuna lapselle, ja vasta 60-luvulta lähtien tutkijat ovat suhtautuneet kaksikielisyyteen positiivisesti. Useat tutkimukset ovat osoittaneet kaksikielisten lapsen ajattelukyvyyn joustavuuden, hyvät valmiudet vieraiden kielten oppimiseen sekä kehittyneet metakielelliset taidot. Kasvaminen kaksikieliseksi vaikuttaa positiivisesti lapsen maailmankatsomukseen. Pienestä asti monikielisessä ympäristössä varttunut yksilö suhtautuu suvaitsevammin toisiin ihmisiin. (Hassinen 2002: 33 – 34.)

Mikäli kotona on käytössä yksi vanhempi, yksi kieli -menetelmä, lapsi pystyy kytkemään kielen henkilöön (Hassinen 2005: 41). Hän oppii, että äiti puhuu eri kieltä kuin isä. Lapsi alkaa huomata kahden eri kielen läsnäolon jo hyvin pieninä.

Kaksikielisyyden kielidominanssi liitetään usein kielten sekoittumiseen tai koodien yhdistymiseen. Dominoivaan kieleen harvemmin tunkeutuu ei-dominoivan kielen aineksia, kun taas ei-dominoivassa on usein koodien yhdistymistä. Kaikki koodinyhdistymiset eivät kuitenkaan ole selitettävissä kielidominanssilla (Hassinen 2002: 52.) Lapset osoittavat tietävänsä, että he ovat tekemisissä kahden eri kielen kanssa, muun muassa korjaamalla vanhempiaan (Romaine 1995: 188).

Kehittyneempi kielellisen tietoisuuden ilmenemistapa on koodinvaihto, koska siinä kyseessä on tietoinen kielen vaihtaminen tilanteen, aiheen ja keskustelukumppanin mukaan (Hassinen 2002: 45). Kun lapsi alkaa ymmärtää, että hän on tekemisissä kahden tai kolmen kielen kanssa, hän myös kykenee ymmärtämään sen, että yhdelle käsitteelle on eri kielissä olemassa eri nimitys (Romaine 1995: 188). Romaine (1995: 228) mainitsee, että kaksikieliset ovat taipuvaisia referoimaan toisen ihmisen puhetta tämän alkuperäisellä kielellä, vaikka se tarkoittaisi koodin vaihtoa. Myös vanhempien käyttämä sekakieli saattaa tarttua lapseen.

4.5 Muu teoria

Kun aiheena on kieli, siihen liittyy myös kysymys identiteetistä. En syventynyt identiteetin käsitteeseen enempää, kuin mikä on tarpeellista tutkimukseni kannalta. Identiteetti tarkoittaa yksinkertaisimmillaan sitä, että mikä ihmisen henkilökohtainen kokemus itsestä ja minkälainen minäkuva yksilöllä on. Identiteetin käsitettä on määriteltä monin eri tavoin. Yhteistä monelle näistä määritelmistä on se, että kieli ja identiteetti liitetään kiinteästi toisiinsa. Muut identiteettiä rakentavat seikat ovat muun muassa kansalaisuus, asuinpaikka, sukupuoli ja ikä. Identiteettiä ei pidetä stabiilina, vaan iän karttuessa sisällytämme uusia identiteettejä valikoimaan (Piller 2002: 11). Hall (1999: 20–22 ja 58) taas uskoo identiteetin olevan moninainen ja koostuvan useista ja uusista hybridi-identiteeteistä.

Kaksikielisyyttä on tutkittu myös kulttuurien kannalta, liittyväthän kieli ja kulttuuri kiinteästi toisiinsa. Khatib-Chahidi, Hill ja Paton (1998: 55) totesivat, että aviopuolison oman kulttuurinsa ulkopuolelta valinnut ei aina saanut hyväksyntään vanhemmiltaan. Pillerin pariskunnat mainitsivat myös siitä, että informanttien vanhemmat olivat kommentoineet muun muassa: ”not so bad” (2002: 192), tarkoittaen sitä, että kumppani oli eurooppalainen tai amerikkalainen, eikä vaikka ”jostain täysin erilaisesta kulttuurista kuten Kiinasta tai Intiasta”.

Khatib-Chahidi, Hill ja Paton (1998: 50) mainitsivat aikaisempia tutkimuksia, joiden mukaan kansainväliseen avioliittoon päätyvät ovat monesti korkeasti koulutettuja, keskiluokkaa tai työväenluokkaa, menevät naimisiin keskimääräistä myöhemmin ja tulevat todennäköisesti perheestä, jossa on jo aikaisemmin ollut kansainvälisiä

liittoja. Heidän tutkimuksen pareista monet löysivät toisensa työn tai opiskelun kautta. Myös Pillerin pareista monella oli kieleen liittyvä ammatti (2002: 167).

Informanttini edustavat ryhmää *Elite bilinguals*, jota termiä Skutnabb-Kangas (1984: 75) käyttää kun kyseessä on vapaaehtoisesti kaksikielisyyteen päätyneet, koulutetut, ylä- tai keskiluokkaan kuuluvat henkilöt.

5 HAASTATTELUIDEN TULOKSET

Tässä luvussa kerron haastatteluiden tuloksista. Ensimmäiseksi esittelen haastattelemani pariskunnat. Sen jälkeen kerron mitä sain selville itse haastatteluista.

Haastattelukysymyksiäni olivat muun muassa, että ovatko vastaajat opiskelleet kumppaninsa äidinkieltä, missä ja kauanko. Kysyin, onko vastaajalla halua ja motivaatiota oppia kumppaninsa äidinkieli ja olisiko siitä hyötyä esimerkiksi töiden ja sukulaissuhteiden kannalta. Kysyin, paljonko vaivaa on valmis näkemään kielen oppimiseen, onko siihen halu ja motivaatio, vai riittäisikö, jos puoliso sitä pyytäisi. Kysyin myös, tuntuuko vastaajista siltä, että jäävät jostain paitsi kielitaidon puutteellisuuden vuoksi. Haastattelukysymykseni ovat lopussa liitteenä (A ja B).

5.1 Pariskunnat

Aineistoni koostuu 24 parin haastatteluista. Seuraavassa esittelen taustatietoa informanteista. Pariskunnat ovat olleet avo- tai avioliitossa neljästä vuodesta 42 vuoteen. Neljällätoista pariskunnasta on lapsia, joiden iät vaihtelevat muutamasta kuukaudesta aikuisikään. Tutkimukseni kannalta tärkeimmät tiedot ovat aika parisuhteessa, asuinaika L2-maassa ja osasivatko informantit toistensa äidinkieliä ennen tapaamistaan vai eivät.

5.1.1 Tšekissä asuvat

Haastattelut tein marras-joulukuussa 2011. Valittavasti haastateltavat eivät jakautuneet tasaisesti sukupuolen suhteen: haastateltavista seitsemän oli suomalaisia miehiä, joilla on tšekkiläiset vaimot ja vain yksi suomalainen nainen, jolla on tšekkiläinen mies. Aineistona käytin myös neljän Tšekissä asuvan pariskunnan

vastauksia, joita sain kandidaatintutkintoani (2011) varten. He jakautuivat tasan kansallisuuden ja sukupuolen suhteen: kaksi suomalaista miestä ja kaksi suomalaista naista, joilla on tšekkiläiset puoliset.

Tšekissä haastattelemani parit jakautuivat mukavasti eri ikäpolviin nuorimman ollessa 30-vuotias ja vanhimman 77-vuotias. Myös koulutustaustoissa oli variaatiota. 15 henkilöllä on korkeakoulututkinto, yhdeksällä sitä alempi koulutus.

Pariskunta 1

Ovat asuneet yhdessä kahdeksan vuotta. Tästä ajasta kuusi ja puoli vuotta Tšekissä ja puolitoista vuotta Suomessa. Tšekkiläisellä naisella on lukiokoulutus ja suomalaisella miehellä yliopistotutkinto. Nainen on 35-vuotias ja mies 37-vuotias. Nainen ei osannut suomea ennen heidän tapaamistaan, mies arvioi tšekin taitotasokseen A1. Heillä on kaksi lasta, kuusivuotias poika ja kolmevuotias tytär.

Pariskunta 2

Ovat asuneet yhdessä 4,5 vuotta. Tämän ajan ovat asuneet Tšekissä ja oleskelleet Suomessa pidempiä aikoja loma-aikoina. Tšekkiläisellä naisella on yliopistotutkinto ja suomalaisella miehellä lukiokoulutus. Nainen on 34-vuotias ja mies 37-vuotias. He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan. Heillä ei ole yhteisiä lapsia.

Pariskunta 3

Ovat asuneet yhdessä 8,5 vuotta. Tästä ajasta kahdeksan vuotta Tšekissä ja puoli vuotta Suomessa. Tšekkiläisellä naisella on yliopistokoulutus ja suomalaisella miehellä ammattikoulututkinto. Nainen on 33-vuotias ja mies 45-vuotias. He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan. Heillä on kaksi lasta, kuusivuotias poika ja kolmevuotias tytär.

Pariskunta 4

Ovat asuneet yhdessä neljä vuotta. Tämän ajan ovat asuneet Tšekissä ja oleskelleet Suomessa pidempiä aikoja loma-aikoina. Mies on asunut Tšekissä neljä vuotta ennen nykyisen kumppaninsa tapaamista. Tšekkiläisellä naisella on lukiokoulutus ja suomalaisella miehellä yliopistotutkinto. Nainen on 39-vuotias ja mies 41-vuotias.

Nainen ei osannut suomea ennen heidän tapaamistaan, mies arvioi tšekin kielen taitotasokseen A1-B1. Heillä ei ole yhteisiä lapsia.

Pariskunta 5

Ovat asuneet yhdessä 18 vuotta. Tästä ajasta 15 vuotta Tšekissä ja kolme vuotta Suomessa. Tšekkiläisellä naisella ja suomalaisella miehellä on molemmilla yliopistokoulutus. Mies on 64-vuotias, nainen ei vastannut ikää koskevaan kysymykseen. He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan. Heillä on 11-vuotias tytär.

Pariskunta 6

Ovat asuneet yhdessä 42 vuotta. Tästä ajasta 22 vuotta Tšekissä ja 20 vuotta Suomessa. Tšekkiläisellä naisella ja suomalaisella miehellä on molemmilla yliopistokoulutus. Mies on 66-vuotias, nainen ei vastannut ikää koskevaan kysymykseen. He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan. Heillä on kolme aikuista lasta.

Pariskunta 7

Ovat asuneet yhdessä 17 vuotta. Tämän ajan ovat asuneet Tšekissä ja oleskelleet Suomessa pidempiä aikoja loma-aikoina. Mies on asunut Tšekissä seitsemän vuotta ennen nykyisen kumppaninsa tapaamista. Tšekkiläisellä naisella on yliopistokoulutus ja suomalaisella miehellä opistotutkinto. Nainen on 63-vuotias, mies ei vastannut ikää koskevaan kysymykseen. He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan. Heillä ei ole yhteisiä lapsia.

Pariskunta 8

Tietojen keruun aikaan ovat olleet avo-/avioliitossa 17 vuotta. Nainen on tšekkiläinen, mies suomalainen. He ovat asuneet molemmissa maissa, seitsemän vuotta Suomessa, Tšekissä 10 vuotta. Heillä on neljä lasta. He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan.

Parikunta 9

Tietojen keräämisen aikaan ovat olleet yhdessä viisi vuotta. Suomalainen mies oli asunut Tšekissä vuoden ennen tšekkiläinen naisen tapaamista. Naisella on korkeakoulututkinto, miehellä ylioppilastutkinto. He ovat 30-vuotiaita. Nainen osasi suomea heidän tavatessaan. Heillä on kaksivuotias lapsi.

Pariskunta 10

Ovat asuneet yhdessä 33 vuotta. Tästä ajasta 16 vuotta Tšekissä ja 17 vuotta Suomessa. Suomalaisella naisella on yliopistokoulutus ja tšekkiläisellä miehellä opistotutkinto. Nainen on 53-vuotias, ja mies 77-vuotias. He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan. Heillä on 21-vuotias tytär ja 31-vuotias poika.

Parikunta 11

Ovat olleet avo-/avioliitossa seitsemän ja puoli vuotta. Ovat asuneet Suomessa puolitoista vuotta, Tšekissä kuusi vuotta. He ovat molemmat 30-vuotiaita ja molemmilla on ylioppilastutkinto. Heillä on neljävuotias lapsi. He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan.

Pariskunta 12

Avo-/avioliitossa seitsemän vuotta, jonka ajan ovat asuneet Tšekissä. He ovat molemmat 30-vuotiaita ja molemmilla on korkeakoulututkinto. He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan. Heillä on neljävuotias lapsi.

5.1.2 Suomessa asuvat

Tein haastattelut marraskuussa 2011 - tammikuussa 2012. Suomessa sukupuoli-jakautuma oli tasainen: Neljä suomalaista miestä, joilla on tšekkiläinen puoliso ja neljä suomalaista naista, joilla on tšekkiläinen puoliso. Aineistona käytin myös neljän Suomessa asuvan pariskunnan vastauksia, joita sain kandidaatintutkintoani (2011) varten. He jakautuivat myös tasan kansallisuuden ja sukupuolen suhteen: kaksi suomalaista miestä ja kaksi suomalaista naista, joilla on tšekkiläiset puoliset.

Ikäjakautuma on suppeampi kuin Tšekissä asuvilla. Myös koulutustasossa on huomattavasti vähemmän variaatiota, 22 haastatelluista on korkeakoulututkinto, kahdella sitä alempi koulutus.

Pariskunta A

Ovat asuneet yhdessä 15 vuotta. Tästä ajasta 14,5 vuotta Suomessa ja puoli vuotta Tšekissä. Tšekkiläisellä naisella on yliopistotutkinto ja suomalaisella miehellä on ammattikorkeakoulututkinto. Nainen on 39-vuotias ja mies 49-vuotias. He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan. Heillä on 12-vuotias poika.

Pariskunta B

Ovat asuneet yhdessä seitsemän vuotta, tämän ajan Suomessa. Tšekkiläinen mies asui vuoden Suomessa ennen kumppaninsa tapaamista. Molemmilla on yliopistokoulutus ja he ovat 31-vuotiaita. Heillä ei ole lapsia.

Pariskunta C

Ovat asuneet yhdessä viisi vuotta. Tästä ajasta neljä vuotta Suomessa ja kahdeksan kuukautta Tšekissä. Tšekkiläisellä naisella ja suomalaisella miehellä on molemmilla yliopistokoulutus. Nainen on 31-vuotias ja mies 40-vuotias. He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan. Heillä ei ole lapsia.

Pariskunta D

Ovat asuneet yhdessä seitsemän vuotta. Tästä ajasta 4,5 vuotta Suomessa ja kaksi vuotta Tšekissä. Suomalaisella naisella ja tšekkiläisellä miehellä on molemmilla yliopistokoulutus. Nainen on 32-vuotias ja mies 37-vuotias. Nainen ei osannut tšekkiä ennen heidän tapaamistaan, mies arvioi suomen kielen taitotasokseen C2. Heidän ensimmäinen lapsensa on muutaman kuukauden ikäinen.

Pariskunta E

Ovat asuneet yhdessä kuusi vuotta. Tämän ajan ovat asuneet Suomessa ja oleskelleet Tšekissä pidempään loma-aikoina. Tšekkiläisellä naisella on yliopistotutkinto ja suomalaisella miehellä on lukiokoulutus. Nainen on 31-vuotias ja mies 32-vuotias.

He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan. Heillä on 1,5-vuotias poika ja kolmevuotias tytär.

Pariskunta F

Ovat asuneet yhdessä yhdeksän vuotta. He ovat asuneet Suomessa kahdeksan vuotta ja oleskelleet Tšekissä pidempään loma-aikoina, arvioivat, että yhteensä vuoden. Tšekkiläisellä naisella ja suomalaisella miehellä on molemmilla yliopistokoulutus. Nainen on 32-vuotias ja mies 33-vuotias. Nainen ei osannut suomea ennen heidän tapaamistaan, mies arvioi tšekin kielen taitotasokseen A1-A2. Heillä ei ole lapsia.

Pariskunta G

Ovat asuneet yhdessä 10 vuotta, josta kaksi Tšekissä ja kahdeksan Suomessa. Suomalaisella naisella ja tšekkiläisellä miehellä on molemmilla yliopistokoulutus. Molemmat ovat 40-vuotiaita. He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan. Heillä on seitsemän- ja 1,5-vuotiaat lapset.

Pariskunta H

Ovat asuneet yhdessä kuusi vuotta. Aluksi asuivat miehen kotimaassa vuoden ja nyt asuvat Suomessa. Molemmilla on korkeakoulututkinto. Heillä ei ole yhteisiä lapsia. Nainen on 27-vuotias ja mies 26-vuotias. Heillä ei ole lapsia.

Pari I

Tietojenkeräämisen aikaan ovat olleet avoliitossa 5,5 vuotta, koko ajan ovat asuneet Suomessa. Heillä on molemmilla korkeakoulututkinto. Tšekkiläinen nainen on 28-vuotias, mies on 34-vuotias. Heillä ei ole lapsia.

Pari J

Ovat asuneet yhdessä yhdeksän vuotta. Tämän ajan ovat asuneet miehen kotimaassa Suomessa. Nainen asui vuoden Suomessa ennen heidän tapaamistaan. Heillä on molemmilla korkeakoulututkinto. Heillä on viisivuotias tytär.

Pariskunta K

Ovat asuneet yhdessä 4,5 vuotta. Ovat asuneet neljä vuotta Suomessa ja vuoden Tšekissä. Suomalaisella naisella ja tšekkiläisellä miehellä on molemmilla yliopistokoulutus. Nainen on 30-vuotias ja mies 29-vuotias. He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan. Heillä ei ole lapsia.

Pari L

Ovat olleet yhdessä viisi vuotta, siitä ovat asuneet yhdessä vuoden miehen kotimaassa Tšekissä, nyt Suomessa. Molemmilla on korkeakoulututkinto. He eivät osanneet toistensa äidinkieltä ennen tapaamistaan. Heillä on yksi vauvaikäinen lapsi.

Minun haastateltavani olivat yksikielisessä perheessä kasvaneita. Kaikki parini valitsivat toistensa äidinkielen lisäksi kolmannen kielen, englannin väliltä. Omassa tutkimuksessani ikärakenne ja koulutustasot ovat keskenään poikkeavia ja asuinmaaksi on valittu kummankin kotimaita. Aineistoni informanteista 37 henkilöä on korkeakoulutettuja, 11 keskiasteen koulun käyneitä. Kukaan ei maininnut perheessään olleen aikaisemmin kansainvälisiä parisuhteita. Naimisiin mennessä keskiarvoa vanhempia olivat vain Tšekissä asuvat miehet (SVT, 2010, Tšekin vastaava 2011). Aineistoni pareista suurin osa ei ollut tavannut työn tai opiskeluiden myötä. Kieleen liittyvässä ammatissa on vain kaksi vastaajista. Pariskunnista 15 on asunut molemmissa maissa, yhdeksän vain toisen kotimaassa.

5.2 Kielitaito ja kielenopiskelu

- 6 Vastaajat saivat itse arvioida kuinka hyvin he osaavat kumppaninsa äidinkieltä ennen ja jälkeen kumppaninsa tapaamista. Kielitaidon itsearviointi tapahtui *Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasosteikon* (Europass, itsearviointilokerikko) avulla. Tasoja on kuusi A1-C2 välillä. Taitotasot ovat jaoteltu seuraavasti:

A1 - A2 perustason kielenkäyttäjä

B1 - B2 itsenäinen kielenkäyttäjä

Kielten taitotasot *Eurooppalaisen viitekehyksen* mukaan ovat lopussa liitteenä (C).

Vastaajat arvioivat passiivista kielitaitoaan kuullun ymmärtämistä ja lukemista ja aktiivista puheentuottamista suullisesti ja kirjallisesti. Kielten lähtötason perusteella vastaajat voidaan jakaa kahteen ryhmään: niihin, jotka eivät osanneet kumppaninsa äidinkieltä ennen kumppaninsa tapaamista lainkaan (40 henkilöä) ja niihin, jotka olivat opiskelleet kieltä jollain tasolla jo aikaisemmin (kahdeksan henkilöä). Kielten opiskelijoita informanteista oli kaksi. Vähemmistö vastaajista oli asunut kumppanin kotimaassa tai opiskellut L2-kieltä ennen tämän tapaamista.

Tšekissä asuvista kaksi suomalaista miestä ja yksi tšekkiläinen nainen sanoivat osanneensa kumppaninsa äidinkieltä ennen kumppaninsa tapaamista. Toinen suomalaisista miehistä oli asunut Tšekissä neljä vuotta ennen avovaimonsa tapaamista ja arvioi aktiivisen kielitaitonsa olleen silloin A2-tasoa ja passiivisen B1-tasolla. Toinen suomalaismies sanoi osaavansa tšekkiä A1-tasoisesti ennen vaimonsa tapaamista. Yksi tšekkiläinen nainen oli opiskellut suomea ja myös asunut Suomessa ennen miehensä tapaamista, ja he ovat puhuneet suomea keskenään jo suhteen alusta lähtien.

Suomessa asuvista viisi sanoi osanneensa L2-kieltä ennen kumppaninsa tapaamista. Kaksi tšekkiläistä miestä oli opiskellut suomea pääaineenaan Prahassa. Toinen sanoo suomen kielitaitonsa olleen C2-tasolla jo Suomeen muuttaessaan, toinen arvioi sen olleen B1. Yksi suomalainen mies oli opiskellut tšekkiä itsenäisesti ja arveli tasokseen A1-A2. Yksi tšekkiläinen nainen asui Suomessa vuoden ennen miehensä tapaamista ja sanoi sinä aikana oppineensa A1-tason. Yksi suomalainen nainen oli opiskellut tšekinkursseilla ja osasi A1-tasoisesti tavatessaan kumppaninsa.

Pisteytän vastaukset seuraavasti:

0=0 pistettä
A1=1piste
A2=2
B1=3
B2=4
C1=5
C2=6

Näistä lasken keskiarvon jokaiselle ryhmälle. Olen ryhmitellyt vastaajat erikseen Tšekissä asuviin ja Suomessa asuviin, Tšekissä asuviin suomalaisiin ja tšekkiläisiin ja päinvastoin Suomessa asuviin tšekkiläisiin ja suomalaisiin. Lisäksi miehet ja naiset ovat vielä erikseen.

6.1.1 Tšekissä asuvat suomalaiset

6.1.1.1 Miehet

Tšekissä asuvista suomalaisista miehistä seitsemän yhdeksästä sanoo opiskelleensa tšekin kieltä suhteen alussa. He olivat aloittaneet työpaikan järjestämällä kielikurssilla tai yksityisopettajan kanssa tai opiskelemalla itsenäisesti. Haastatteluhetkellä kukaan ei enää käynyt kursseilla opiskelemaan kieltä aktiivisesti. Kaksi ei ole opiskellut kieltä lainkaan, joka on taulukossa merkitty 0-tasoksi. Tämä tarkoittaa tässä sitä, ettei ole opiskellut aktiivisesti oppikirjan kanssa, joko kursseilla, itsenäisesti tai muuten. Miehet ovat asuneet maassa neljästä ja puolesta 24 vuoteen. Kaksi miehistä sanoi pitävänsä kielitaitoaan yllä lukemalla kirjoja ja sanomalehtiä, katsomalla tv:tä ja kuuntelemalla radiota. Suomalaisten miesten arvio omasta nykyisestä tšekin kielen taidostaan on koottuna taulukossa 1.

	Aika Suhteessa	Asuinaika L2-maassa	Opiskelu- aika	Kuulun ymmärtäminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen	Puhuminen
M 1	8v	6,5v	3kk	B2	B1	A2	B1
M 2	4,5v	4,5v	2kk	B1	B1	A2	A2
M 3	8,5v	8v	6kk	B1	B1	A1	A1
M 4	4v	8v	1v	C1	C2	B2	C1
M 5	18v	15v	6kk	B1	B1	A2	B1
M 6	42v	22v	0	C1	C1	C1	C1
M 7	17v	24v	0	huono*	huono	huono	huono
M 8	17v	10v	6kk	B1	B1	A1	A1
M 9	5v	6v	6kk	B1	B1	B1	B1

Taulukko 1 Tšekissä asuvien suomalaisten miesten arviot nykyisestä tšekin kielen taidostaan

Kuusi miehistä arvioi puhumisen ja kirjoittamisen välille A1-B2. Viisi arvioi kuulun ymmärtämisen ja lukemisen tasolle B1, yksi tasolle B2. Yksi miehistä arvioi oman kielitaitonsa sanalla ”huono”. Kaksi miestä muodosti selkeän poikkeuksen: he arvioivat kielitaitonsa C1-C2 -tasolle. Pisteet ovat 0-20 välillä. Keskiarvo on 11 pistettä.

”[Opiskelin] avoimen yliopiston tšekinkurssin intensiivialkeet, olin liian laiska jatkamaan pidemmälle.”

”Mulla oli yksityisopettaja. Opettaja sanoi että olen totally hopeless.”

”Ei täällä voi elää ilman että osaa kieltä, koska kieli ei ole pelkästään kommunikaation väline vaan se on myös ajattelun väline.”

”Olen liian vanha oppimaan uutta kieltä.”

”Kunnianhimo oppia kieli, mutta en käyttäisi siihen päivittäin aikaa. Mitä opin kuulemalla ja ilman extra effort.”

6.1.1.2 Naiset

Naisista kaikki ovat opiskelleet tšekin kieltä. Yksi oli opiskellut kielikursseilla ja itsenäisesti, yksi Kaarlen yliopiston kursseilla ja yksi omatoimisesti. Naiset ovat asuneet Tšekissä kuudesta vuodesta kuuteentoista vuoteen. Maassa pisimpään asunut nainen mainitsi, että hän olisi halunnut opiskella tšekkiä heti suhteen alkuvaiheessa, mutta silloin ei vielä ollut olemassa mitään suomi–tšekki-oppikirjoja. Haastatteluiden aikaan kukaan ei enää opiskellut kieltä aktiivisesti. Suomalaisten naisten arvio omasta nykyisestä tšekin kielen taidostaan on koottuna taulukossa 2.

	Aika Suhteessa	Asuinaika L2-maassa	Opiskelu- aika	Kuulun ymmärtäminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen	Puhuminen
N10	33	16	0	C2	C2	B2	C1
N11	7	6	2v	B1	B1	B1	B1
N12	7	7	3v	B2	B2	B1	B2

Taulukko 2 Tšekissä asuvien suomalaisten naisien arviot omasta nykyisestä tšekin kielen taidostaan

Naisista kaksi arvioi kielitaitonsa B1–B2-tasoiseksi. Yksi arvioi passiivisen kielitaitonsa korkeimmalle tasolle, aktiivisen hieman heikommaksi. Pisteet ovat 12–21 välillä, ja keskiarvo on 16 pistettä.

”Kun osaa jo jonkin verran, kielitaito karttuu sitä puhuessa päivittäin.”

”Nyt kun kielitaito on hyvä --- niin en näe enää tarpeelliseksi opiskella kieltä systemaattisesti.”

6.1.2 Tšekissä asuvat tšekkiläiset

6.1.2.1 Miehet

Kolmesta tšekkiläisestä miehestä kaikki sanoi käyneensä ”jonkinlaisen” suomenkurssin. Kukaan heistä ei muistanut tarkemmin. Yksi kertoi vaimoltaan saamasta kotiopetuksesta. Yksi miehistä ei ollut asunut Suomessa, mutta on käynyt siellä toistuvasti vaimonsa ja lapsensa kanssa. Toinen tšekkiläismies on asunut Suomessa 17 vuotta, toinen puolitoista vuotta. Kaksi arvioi suomenkielen taitonsa A1-tasolle tai sen alapuolelle. Tšekkiläisten miesten arvio omasta nykyisestä suomen kielen taidostaan on koottuna taulukossa 3.

	Aika Suhteessa	Asuinaika L2-maassa	Opiskelu- aika	Kuulun ymmärtäminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen	Puhuminen
M 10	33	17	eos	B2	A2	A1	B1
M 11	7	1,5	0	A1	0	0	A1
M 12	7	0	0	A1	A1	A1	A1

Taulukko 3 Tšekissä asuvien tšekkiläisten miesten arviot omasta nykyisestä suomen kielen taidostaan

”Kumppanini on oppinut [minun äidinkieleni] niin hyvin, ettei minun ollut pakko opetella hänen kieltään.”

6.1.2.2 Naiset

Naisista seitsemän on opiskellut suomen kieltä. Viisi on käynyt suomen kurssilla Suomessa asuessaan. Yksi opiskelee yksityisopettajan kanssa ja yksi käy kurssilla Prahassa. Viisi sanoo opiskelevansa edelleen. Kolme naisista ei ole asunut Suomessa. Muiden kuuden asuinaika L2-maassa vaihteli yhdestä vuodesta 20 vuoteen. Tšekkiläisten naisten arvio omasta nykyisestä suomen kielen taidostaan on koottuna taulukossa 4.

	Aika Suhteessa	Asuinaika L2-maassa	Opiskelu- aika	Kuulun ymmärtäminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen	Puhuminen
N 1	8v	1,5v	1v 3kk	B1	B1	B1	B1
N 2	4,5v	0	6kk	A1	A1	0	A1
N 3	9	0,5v	1,5v	B1	B1	A1	A2
N 4	4v	0	6kk	A1	A1	A1	A1

N 5	18v	3v	1v	B1	A1	A2	B2
N 6	42v	20v	0	B2	B2	B1	B2
N 7	17v	0	0	B1	B1	A1	A1
N 8	17v	7v	3kk	C1	C1	C1	C1
N 9	5v	1v	5v	C1	C1	C1	C1

Taulukko 4 Tšekissä asuvien tšekkiläisten naisten arviot nykyisestä suomen kielen taidostaan

Kielitaidon arvioinnissa on suurta hajontaa. Kaksi naisista sanoi passiivisen kielitaitonsa olevan A1-luokkaa, aktiivisen jopa vähän sen alapuolella. Viisi arvio osaansa kieltä passiivisesti B1–B2-tasoisesti, heistä kaksi arvioi aktiivisen tasonsa olevan sitä heikompi. Kaksi arvosteli osaamisensa C1-tasolle. Pisteet 3–20 välillä. Keskiarvo on 11.

”Minulle riittää tämä kielitaito mikä nyt on.”

”En vain opi kieliä!”

6.1.3 Suomessa asuvat tšekkiläiset

6.1.3.1 Miehet

Tšekkiläismiehistä yksi ei ole opiskellut suomea. Kaksi opiskeli kieltä pääaineenaan Kaarlen yliopistossa Prahassa. Yksi sanoi käyneensä kaikki pääkaupunkiseudun yliopistojen tarjoamat suomen kielen kurssit. Kaksi on käynyt työväenopiston kursseilla, sekä opiskelleet itsenäisesti oppikirjan avulla. Miehistä yksi sanoi opiskelevansa edelleen. Tšekkiläisten miesten arvio omasta nykyisestä suomen kielen taidostaan on koottuna taulukossa 5.

	Aika suhteessa	Asuinaika L2-maassa	Opiskelu- aika	Kuulun ymmärtäminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen	Puhuminen
M B	7v	8v	3,5v	C1	C1	B2	C1
M D	7v	4,5v	5v	C2	C2	C2	C2
M G	10v	8v	0	B1	B1	0	0
M H	5v	4v	5v	C2	C2	C2	C2
M K	4,5	4v	2v	B1	B1	A2	A2
M L	5v	4v	4v	B2	B1	B1	B1

Taulukko 5 Suomessa asuvien tšekkiläisten miesten arviot nykyisestä suomen kielen taidostaan

Pisteet ovat 6–24 välillä keskiarvon ollessa 16 pistettä. Tässä joukossa oli tutkimukseni kaksi ainoaa lingvistiä ja suomen kielen pääaineopiskelijaa.

”Suomenkielentaito[ni] on liikaa vaimoni varassa, työ-, ystävä- ja harrastuspiirini ovat kaikki monikielisiä.”

6.1.3.2 Naiset

Tšekkiläisnaisista kaikki ovat opiskelleet suomea. Kieltä on opiskeltu aikuisopistossa, työvoimatoimiston tarjoamilla kursseilla ja yliopistotason kursseilla. L2-maassa on asuttu neljästä vuodesta 15 vuoteen. Opiskeluajat vaihtelevat vuodesta reiluun kolmeen vuoteen. Naisista viisi on jatkanut suomen opiskelua. Tšekkiläisten naisten arvio omasta nykyisestä suomen kielen taidostaan on koottuna taulukossa 6.

	Aika suhteessa	Asuinaika L2-maassa	Opiskelu-aika	Kuulun ymmärtäminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen	Puhuminen
N A	15v	15v	1v	C2	C2	C2	C2
N C	5v	4v	2v	B2	B2	B1	B2
N E	6v	6v	2v	C1	C1	C1	C1
N F	9v	8v	1v	C1	C1	B1	C1
N I	5,5v	5,5v	3,5v	B2	B2	B1	B1
N J	9v	10v	3v	C2	C2	C1	C1

Taulukko 6 Suomessa asuvien tšekkiläisten naisten arviot nykyisestä suomen kielen taidostaan

Peräti puolet arvioi kielitaitonsa C-tasolle ja toinenkin puoli B-tasolle. Pisteet ovat 14–24 välillä. Keskiarvo on 19 pistettä.

”Totta kai halusin oppia.”

6.1.4 Suomessa asuvat suomalaiset

6.1.4.1 Miehet

Miehistä kaksi ei ole opiskellut tšekin kieltä lainkaan. Kolme miehistä on käynyt työväenopiston ja Suomi-Tšekki-seuran järjestämällä kursseilla. Yksi on opiskellut kieltä itsenäisesti, ja sanoi opiskelevansa edelleen. Suurin osa miehistä on asunut L2-maassa vajaan vuoden. Opiskelu-aika vaihteli puolestatoista vuodesta kolmeen vuoteen. Suomalaisten miesten arvio omasta nykyisestä tšekin kielen taidostaan on koottuna taulukossa 7.

	Aika suhteessa	Asuinaika L2-maassa	Opiskelu- aika	Kuulun ymmärtäminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen	Puhuminen
M A	15v	6kk	0	A1	0	0	0
M C	5v	8kk	2v	B1	B1	A2	B1
M E	6v	4kk	3v	B1	B1	B1	B1
M F	9v	1v	2v	B2	C1	B2	B2
M I	5,5v	0	0	A1	0	0	0
M J	9v	0	1,5v	A2	A2	0	A1

Taulukko 7 Suomessa asuvien suomalaisten miesten arviot nykyisestä tšekin kielen taidostaan

Passiivinen kielitaito arvioitiin muutamasta sanasta C1-tasolle. Aktiivinen kielitaito vaihteli alkeistasolta B2-tasolle. Pisteet ovat 1–17 pisteen välillä keskiarvon ollessa 8 pistettä.

”En opiskellut, ei käytännön hyötyä.”

6.1.4.2 Naiset

Suomalaisnaisista viisi on opiskellut tšekkiä. Kolme on käynyt työväenopiston kursseilla ja kaksi yliopiston tarjoamilla kursseilla. Yksi on opiskellut itsenäisesti. Yksi sanoo, ettei ole opiskellut aktiivisesti, mutta on oppinut alkeet lapsiltaan. Opiskeluaika vaihteli muutamasta kuukaudesta kolmeen vuoteen. Neljä naisista jatkaa opiskelua edelleen. Yhtä lukuun ottamatta naiset ovat asuneet L2-maassa vuodesta kahteen vuoteen. Suomalaisten naisten arvio omasta nykyisestä tšekin kielen taidostaan on koottuna taulukossa 8.

	Aika suhteessa	Asuinaika L2-maassa	Opiskelu- aika	Kuulun ymmärtäminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen	Puhuminen
N B	7v	0	3v	B2	B2	B1	B1
N D	7v	2v	3kk	C1	B2	A2	B2
N G	10v	2v	0	A2	A2	0	A1
N H	5v	1v	3v	C1	C1	C1	C1
N K	4,5	1v	2v	C1	C1	B2	C1
N L	5v	1v	6kk	B2	B2	B2	B2

Taulukko 8 Suomessa asuvien suomalaisten naisten arviot nykyisestä tšekin kielen taidostaan

Kieltä opiskelleista naisista kolme arvioi passiivisen kielitaitonsa B2–C1-tasoiseksi. Aktiivinen kielitaito arvioitiin A2–C1-tasolle. Pisteet ovat 5–20 välillä. Keskiarvo on 15 pistettä.

”Kielen oppimiseen tulee paineita myös siitä, että vertailee, kuinka hyvin kumppanini on oppinut minun äidinkieleni ja minä hänen.”

Taulukossa yhdeksän on koottuna kielitaitoa koskevien vastauksien pisteiden keskiarvot.

M/S/CZ	11
N/S/CZ	16
M/T/CZ	5
N/T/CZ	11
M/T/FIN	16
N/T/FIN	19
M/S/FIN	8
N/S/FIN	15

Taulukko 9 Pisteet

Miehistä 17 on opiskellut L2-kieltä, naisista 21. Miehistä kaksi sanoo opiskelevansa edelleen haastattelun aikoihin, naisista 14.

6.2 Motivaatio

Kysyin, onko vastaajalla halua ja minkälainen motivaatio oppia kumppaninsa äidinkieli. Valtaosa vastasi, että haluaa oppia puolison äidinkieltä. Syiksi mainittiin muun muassa, sukulaissuhteet, lapset, sosiaaliset tilanteet ja arkipäivän asiointi.

Muikku-Wernerin (2007a: 122) parit perustelivat tiettyyn kieleen päättymistä muun muassa sillä, että toisen on parempi opetella sen maan kieltä jossa asutaan, jotta se helpottaisi työelämään sijoittumista. Aineistoni informantit jakautuivat tässä puoliksi sen perusteella kuinka moni uskoi L2-kielitaidon tuovan hyötyä työelämään.

Muikku-Wernerin (2007a: 122) informanteista yksi mainitsee, että syynä olivat perhesuhteet: hänellä oli lapsi aiemmasta avioliitosta, joka ei osannut saksaa, joten

hänen miehensä joutui oppimaan suomen. Yksi vastaajistani mainitsi samanlaisesta tilanteesta:

”Miehen[i] sisarusten lapsille ei voi puhua muuta kuin tšekkiä. Muistan kerran kun aloin torua niitä tšekiksi, mutta sanat loppuivat kesken ja vaihdoin suomeksi kun en muuta enää osannut. Ne oli niin yllättyneitä, että se tehoi ja lopettivat.” N/S/FIN

Muutama vastasi, ettei näe sitä tarpeelliseksi, ei ole aikaa opiskella, tai pitää sitä liian vaikeana.

Selkeä käytännön motiivi oli mahdollisuus ja halu tutustua paremmin kumppaninsa perheeseen ja sukulaisiin, ystäviin ja kavereihin. Joskus kielenoppimiseen liittyy myös pakkotilanne: jommankumman vanhemmat eivät puhu muuta kuin äidinkieltään.

”Helpottais jos osaisin enemmän tšekkiä. Perheen kesken ei ongelmaa, mutta vaimon sukulaisten olisi kiva kommunikoida paremmin.” M/S/CZ

”Tyttöystäväni isä ei puhu muuta kuin suomea. Hänen seurassaan joudun käyttämään koko kielikapasiteettiani ja vähän ylikin.” M/T/FIN

”Mummini tykkää kiusata miestäni. Kun hän [mummi] pyytää minua kääntämään miehelleni jotain sanomaansa, koetan toimia mahdollisimman diplomaattisesti. Nauru yhdistää heitä vaikka kieli ei.” N/S/FIN

Kysyessäni olisiko kielen oppimisesta hyötyä, vastaajista jokainen uskoi oppimisen olevan hyödyllistä. Kielitaito ei välttämättä toisi hyötyä työelämään mutta ehdottomasti arkipäivän tilanteisiin kaupassa käynnistä viranomaisten kanssa asioimiseen. Kieltä aikaisemmin opiskelleet tai kumppaninsa myötä opiskelun aloittaneet mainitsivat myös paremmat työtilaisuudet kielitaidon paranemisen myötä.

”Vaikeaa sanoa [toisiko uusia työmahdollisuuksia], mutta uuden kielen oppimisesta ei varmasti ole ainakaan haittaa.” N/S/CZ

”- - vaikka tietysti jokin toinen kielipari, vaikka espanja-englanti tai kiina-saksa olisi tietysti paljon hyödyllisempi.” N/T/FIN

”No varmasti [vaikutti työnsaantiin].” N/T/FIN

”Työn kannalta ei, muuten ehdottomasti olisi hyödyllistä.” N/T/CZ

”Työmarkkinat varmaan avautuis enempi.” M/S/CZ

”Opin paljon kun piti täyttää kelajuttuja.” N/T/FIN

”Nyt tuntuu, että kaikissa työpaikoissa vaaditaan suomen osaamista.” M/T/FIN

”Jos muutettaisiin tšekkiin olis siitä hyötyä. Tai ei, olen sellaisella alalla, että kaikki toimii englanniksi.” M/S/FIN

”Silloin kun asuttiin Tšekissä, olisi ollut hyötyä, en löytänyt töitä sieltä.” M/S/FIN

”Tšekkiläiset veroilmotukset!” M/S/CZ

Kysyin vastaajilta, tuntuuko heistä siltä, että jäävät jostain paitsi kielitaidon puutteellisuuden vuoksi. Naisten vastauksissa suurimmaksi syyksi, miksi halusi oppia L2-kielen, nousi kielitaidottomuuden vaikutus ulkopuolisuuden tunteeseen. Samaan tulokseen Piller päätyi tutkimuksessaan: osa Saksaan muuttaneista muunkielisistä puolisoista on turhautuneita ja he katsovat jäävänsä ulkopuolisiksi tai tulevansa torjutuiksi. Tässä kohtaa vastaukset jakautuivat selkeästi sukupuolittain. Moni nainen kuvaili turhautumistaan varsin epämiellyttäviksi kokemuksiksi. Miesten kohdalla tilanteita ei otettu kovin vakavasti. Sukupuolesta riippumatta monet kuitenkin mainitsivat, että ovat saattaneet jäädä kotiin jos tilaisuudessa puhutaan vain kumppanin äidinkieltä tai sitten sulkeutuvansa tilanteen ulkopuolelle olemalla hiljaa. ”Olen myös jäänyt pois sosiaalisista ryhmätilanteista [...] JOS/KUN olen kokenut ne liian rankkoina.” (Muikku-Werner 2007a: 122, Saksassa asuvan suomalaisnaisen kommentti.) Vastaajistani moni myönsi tehneensä samaa. Joskus jostain tilaisuudesta jäädään pois kielitaidon puutteellisuuden vuoksi.

”Uskon, että integroituisin paremmin suomalaiseen yhteiskuntaan, jos osaisin kielen paremmin.” N/T/FIN

”Tunnen itseni helposti ulkopuoliseksi tilanteissa, joissa paikalla on vain tšekin puhujia.” N/S/FIN

”Tuntisin itseni vähemmän eristäytyneeksi joka päivän tilanteissa.” N/S/CZ

”Jos tämän maan kieltä ei puhu on aina hieman ulkopuolinen, vaikka työ ei sitä vaatisikaan.” N/S/CZ

”Haluan oppia suomen ja päästä eroon englannista, haluan sopeutua suomalaiseen yhteiskuntaan, enkä olla se ulkomaalainen koko ajan.” N/T/FIN

”Sosiaalisissa tilanteissa kyllä on helpommin ulkopuolinen. Hiljaisempi ja vähempi hauska kyllä. Tilannekomiikka on mahdotonta, kun tilanne on just mennyt ohi kun ymmärtänyt ja valmis reagoimaan. Ei se varmaa ikinä tule olemaan sama kuin suomalaisessa keskustelussa.” M/S/CZ

”Välillä se on todella turhauttavaa, kun ei pysty osallistumaan keskusteluihin haluamallaan tavalla.” N/S/FIN

Pillerin (2002: 1) mukaan parisuhteessa puoliset voivat aiheuttaa toisilleen pettymyksen, mikäli puoliso epäonnistuu L2:n oppimisessa. Lisäksi on mahdollista, että L2:n liittyvät epämieluisat tunteet liitetään partnerin muihinkin ominaisuuksiin:

hänenhän takia kieltä joutuu opiskelemaan. Pillerin (2002: 179) pariskunnilla turhautumisen tunteet tulivat esiin pariskunnan molemmilla osapuolilla, minun haastateltavistani vain naiset mainitsivat tästä.

”Välillä tuntuu, etten edes pidä siitä kielestä [tšekin] enää, vaan vihaan sitä! Tiedän, että se on turhautumista, kun ei opi,”N/S/FIN

”Suhteemme alussa rakastin kun mieheni puhui minulle tšekkiä, mutta en kyllä enää! Lähinnä suutun, kun en ymmärrä.” N/S/FIN

”Joskus, kun et löydä sitä juuri oikeaa käännoä sanalle, se on turhauttavaa, raivostuttavaa.”N/S/FIN

”Olisi kiva voida käydä yhdessä teatterissa.” N/T/CZ

”Harmittaa ettei mieheni ymmärrä mitä puhun lapsille.” N/T/CZ

Myös itsenäisesti toimimista pidettiin erittäin tärkeänä, eikä haluttu olla riippuvaisia kumppanista.

”Olisi paremmat mahdollisuudet tehdä asioita itsenäisesti tai ilman, että aina tarvitsisi apua tai neuvoja kumppanilta”. M/T/FIN

”Totta kai haluan selvittää yksin ilman tulkkia maassa, jossa ehkä tulevaisuudessa asun!” N/S/FIN

”Ei puoliso halua koko aika olla tulkkina.” M/S/CZ

”Tarviin vaimon tai pojan tulkiksi tšekin sukulaisten kanssa.”M/S/FIN

”Tavoitteena on oppia toisen kieli niin hyvin, että pärjää ilman ”tulkin” apua vaikeissakin keskusteluissa.” N/S/FIN

Kieltä haluttiin oppia myös lasten takia.

”Toivomme, että lapsesta tulee kaksikielinen, ja kotona puhuisimme tulevaisuudessa suomea ja tšekkiä, ja pääsisimme eroon englannin kielestä.”N/S/CZ

”Haluun ymmärtää mitä puoliso puhuu lapsille.”N/T/FIN

”En haluaisi olla ulkopuolinen oman miehen ja lasten välisessä suhteessa.”N/T/FIN

”Meidän pitäis päästä eroon englannista ennen kun tulee lapsia.”M/T/FIN

”Jos oma lapsi oppisi kumppanini kielen yhtäkkiä minua paremmin ja puhuisi mieluummin isänkieltään kuin äidinkieltään ja mun kielitaito ei riittäisi enkä ymmärtäisi mitä oma lapseni pyytää!” N/S/FIN

”En ole löytänyt sisältäni tarpeeksi motivaatiota vielä, mutta se [lapsi] on jo oikea motivaattori.”N/S/FIN

Kysyin myös, että riittäisikö, jos puoliso pyytäisi opiskelemaan.

”Mies ei ole pyytänyt minua opiskelemaan suomea. Se on hänelle aika sama.” N/T/CZ

”Ihanaa jos hän mun takia opettelisi tšekkiä!” N/T/FIN

”Jos mieheni haluaisi/pyytäisi, löytäisin ajan opiskeluun. Se oli kuitenkin hauskaa.”
N/T/CZ

”Ainakin aloittaisin, mutta en usko että pystyisin jatkamaan korkealle tasolle.”M/S/CZ

”En ehkä ois mennyt suomenkurssille jollei tyttöystävä ois pakottanut.” M/T/FIN

”Olin voinut tehdä enemmän oppimisen eteen.” M/T/FIN

Vastaajien keskuudessa vaikutti olevan vahva halu oppia L2-kieli. Halu ei tosin aina johtanut opiskeluun käytännössä. Suurin osa vastaajista oli lopettanut aktiivisen kielenopiskelun. Opiskeluun ei ollut aikaa, tai sitten oltiin tyytyväisiä siihen kielitaitoon, mikä oli saavutettu. Osalle taas oli itsestään selvää, että aikoo opetella L2-kielen parhaimpansa mukaan.

”Ei täällä voi elää ilman että osaa kieltä, koska kieli ei ole pelkästään kommunikaation väline vaan se on myös ajattelun väline.”M/S/CZ

”Jos mä aion päästä sisälle siihen miten tšekit ajattelevat, mä en selvitä sitä jollen osaa kieltä.”M/S/CZ

”Musta se on kohteliasta opetella asuinmaan kieltä parhaimpansa mukaan.”N/S/CZ

”Minusta on hyödyllistä, käytännöllistä ja myös kohteliasta oppia maan kieltä, jossa ihminen elää.” N/T/FIN

Muikku-Werner (2007a: 128) havaitsi, että kielioppivirheitä pidettiin harvoin vieraankielen käytön häiritseväksi. Tässä minun aineistoni jakautuu sukupuolen mukaan. Naisille vaikutti olevan tärkeämpää opetella kieli kunnolla, ja puhua virheettömästi. Miehet mainitsivat, että puutteellisellakin kielitaidolla tulee toimeen:

”Tankero-tšekillä pärjää kaupassa ja ravintolassa.” M/S/CZ

”Jos mä pyytäisin häntä [vaimoa] korjaamaan [kieltä] niin se ois joka lause.” M/S/CZ

”Kaikki sijamuodot menee väärin.” M/S/CZ

6.3 Kieli ja minäkuva

Mikä on kaksikielisyyden ja kaksikulttuurisuuden vaikutus minäkuvan muotoutumiseen? Kysyin, mitä identiteetti merkitsee, kuinka kiinteästi kieli liittyy identiteettiin, onko ”toisella” kielellä toimiminen ja vieraassa maassa asuminen muuttanut identiteettiä. Vastausten perusteella tuli esiin, että kysymys on hieman ongelmallinen – moni ei osannut vastata kysymykseen kovin syvällisesti.

”Minusta identiteetti on kiinni kielessä. Siispä kyllä, identiteetti[ni] muuttui asuessa toisessa maassa ja käyttäessä sen [maan] kieltä.” M/T/FIN

”Kieli on vahvasti sidoksissa identiteettiin.” N/S/FIN

”Kieli ei ole vain tapa kommunikoida, se on osa ihmisen identiteettiä.” M/S/CZ

”Ei. Ei oo vaikuttanut.” M/S/CZ

”En tiedä. En usko [että on muuttanut].” N/T/CZ

”Liittykö tää tähän: No ainakin siinä, että en suostuisi muuttamaan sinne [Tšekkiin], jos en osaisi kieltä.” N/S/FIN

Yksi vastaajista oli miettinyt asiaa monelta kannalta ja hänen pohdintansa asiasta erosi muista:

”Mulla on vahva suomalainen identiteetti mutta myös vahva eurooppalainen identiteetti.” M/S/CZ

Myös Pillerin haastatteleminen moni mainitsi identiteettinsä olevan *European union identity* (2002: 199–200).

Yhden ihmisen kommentti tiivistä monen informanttini vastauksen:

”Mä tunnen olevani kotonani molemmissa maissa.” M/T/FIN

Piller (2002: 184) ja Muikku-Werner (2007a: 122) molemmat mainitsevat pari-identiteetin. Rakentuuko pari-identiteetti kielivalintaan?

”Jos puolisoiden on mahdollista tulla vaivatta toimeen alun perin valitulla kielellä, tilanne jää helposti pysyväksi, vaikka puolison kielitaidon parannuttua kielenvaihto [...] mahdollistuisikin. Kielellä on oma emotiivinen tehtävänsä, sen avulla rakennetaan parillisuutta.” (Muikku-Werner 2007a: 122.)

Palaan informanttien kielivalintoihin kappaleessa seitsemän.

6.4 Kansallisuuden kokeminen

”Olen kompensoinut vierauden tunnetta olemalla mahd. mukaan toisiin saksan suomalaisiin yhteydessä”. (Muikku-Werner 2007a: 122, Saksassa asuvan suomalaisnaisen kommentti).

Lähes kaikki Tšekissä asuvat suomalaiset mainitsivat tiiviistä yhteistyöstä muiden maassa asuvien suomalaisten kanssa. Suomalaisia on työkavereina, yhdessä vietetään vapaa-aikaa, tai on tutustuttu lasten kautta. Suomessa asuvien tšekkiläisten suhteen hajontaa on hieman: muutama ei ollut tekemisissä muiden tšekkiläisten kanssa ollenkaan, suurin osa kuitenkin vastasi olevansa kerran viikossa tai vähintään kerran kuukaudessa jossain yhteyksissä muiden maassa asuvien tšekkiläisten kanssa.

”Olisi varmasti vaikuttanut [identiteettiin], jossain muussa maassa, missä ei olisi näin usein tekemisissä maanmiesten kanssa.”M/S/CZ

”Oon töissäkin kansainvälisessä firmassa, myös muita suomalaisia.” M/S/CZ

Vastauksissa nousi esiin kansallisyylpeyden korostuminen vieraassa maassa asuessa. Tämä tuli esiin lähinnä Tšekissä asuvien suomalaisten vastauksissa.

”Olen ylpeä, ettei meillä ole korruptiota niin kuin täällä.”M/S/CZ

”Suomalaisten työmoraali vaikuttaa korkeammalta.”M/S/CZ

”Politiikka ja talous on täällä paremmin.”M/T/FIN

Muita esille tulleita seikkoja olivat muun muassa: Ylpeys jääkiekosta, erot joulupöydissä, erot alkoholin käytössä. Suomalaisten naisten vastauksissa tuli esiin mielenkiintoinen yhdistävä seikka: tšekkiläisiä miehiä pidettiin äärimmäisen säästeliäinä verrattuna suomalaisiin miehiin. Tämän pääteltiin johtuvan kommunismin ajan tapahtumista.

6.5 Kieli ja kulttuuri

Kaksikielisyys edellyttää kahden kulttuurin ymmärtämistä ja hyväksymistä. Kulttuurieroja mainittiin jonkin verran, mutta niitä ei pidetty ongelmallisina. Kysyin myös, että onko suhteessa toinen selkeästi ”se suomalainen” ja toinen ”se tšekkiläinen” osapuoli. Tällä tarkoitin mahdollisia vallitsevia stereotyyppisiä maan

asukkaista. Esiin ei tullut erityisiä erottavia piirteitä, mutta jotkut olivat huomanneet erojakin:

”[Mielestäni] mieheni on tšekkiläisempi Suomessa ja päinvastoin.”N/S/FIN

”Ei se [identiteetti] merkitse minulle mitään. --- tai ehkä voisi sanoa, että olen vähemmän tšekkiläinen.”M/T/FIN

”On se erilaista olla täysin suomalaisessa tai täysin tšekkiläisessä seurassa. Älä vaan kysy miten. En osaa sanoa. Se vain on.”M/T/FIN

”Ei tarvitse puhua paljoa. Olen oppinut myös, että suomalaisille kollegoille pitää antaa aikaa ja tilaa” M/T/FIN

”Opin olemaan hiljaa. Siis hiljaa ilman että se on yhtään vaivaannuttavaa.”M/T/FIN

”Kulttuuri on vahva osa identiteettiä, ja kulttuuriin ei pääse sisään ilman kieltä. Kaikki liittyy toisiin.”M/S/CZ

”Ei tuu mieleen mitään eroja! Nää on itse asiassa tosi samanlaisia [maita].”M/S/CZ

Saamani vastausten perusteella päädyin samaan huomioon kuin Pirkko Muikku-Werner artikkelissaan (2007a): Kysymyksen asettelu vaatii lisämietintää. Vastaukset olivat lyhytsanaisia ja perusteluita tuli vähän, informantit pitäisi saada pohtimaan asiaa syvemmin. Samaa mieltä olen myös siitä, että *identiteetti* sanana tulisi taustoittaa perusteellisesti ja selittää minäkäsityksen olemus. Kaikki eivät välttämättä ymmärrä niitä samalla tavalla. Nyt kukaan ei liittänyt identiteettiä kiinteästi äidinkieleen, L2-kieleen, eikä L3-kieleen.

6.6 Muut esille tulleet asiat

Tässä alaluvussa kerron vielä muita asioita, joita haastateltavani mainitsivat. Kysyin, onko L2-kieli vaikuttanut äidinkielen käyttöön jollakin tavalla. Osalla oli:

”Joskus tulee tšekkiläinen lauserakenne/sanajärjestys.”N/S/FIN

”Englannissani on kuulemma tšekkiläinen aksentti.”N/S/FIN

”Teitittely on siirtynyt tšekistä suomeen.”M/S/CZ

”En aina löydä sanoja tšekiksi.”N/T/FIN

”Joudun etsimään sanoja tšekiksi.”N/T/FIN

”Mulla on kuulemma tullut aksentti tšekkiin.”N/T/FIN

Ärsyyntymistä aiheutti toisen kielen korjaaminen. Jotkut eivät sietäneet kielen korjaamista, kun korjaaja oli oma kumppani, vaikka se ei muuten haitannut. Samasta asiasta mainitsivat Pillerin (2002: 225–226) haastateltavat: kielivirheet, ääntäminen ja kielimuurit aiheuttivat riitoja ja hupaisia tilanteita.

”Minua ei häiritse, kun joku korjaa kielioppivirheitäni. Tiedän monia, jotka suuttuvat siitä. Mutta minua häiritse, kun joku korjaa ääntämistäni, koska tiedän, että se on niin huonoa.”
N/S/FIN

”En haluaakaan kumppanini oppivan oikeaa ääntämistä, rakastan hänen aksenttiaan.”
M/T/FIN

”No on sillä [miehellä, kielimuureja]. Vaikka kaupassa aina, ei sitä voi sinne yksin lähettää.” N/T/CZ

”Jos meillä on parisuhteessa ongelmia, helppohan se olisi syyttää kielimuuria.” M/T/FIN

”Ehkä puolisoani häiritse, kun hän joutuu ottamaan tilanteen hoidettavakseen ja pitää huolta minusta kun minä törmään kielimuriin.” M/T/FIN

Kielimuri voi olla myös positiivinen asia:

”Ei koskaan mitään riitoja anopin kanssa.” M/S/FIN

Se, millä kielellä puhuu, koettiin monessa tapauksessa vaikuttavan omaan persoonaan. Pillerin (2002: 138) pariskunnat mainitsivat samasta asiasta.

”[Olen] eri persoona eri kielellä.” N/S/FIN

”Missaan asioita. Tyttöystävän sukulaiset. Töissä kahvipöytä keskustelut. Harrastuksissa.”
M/T/FIN

”Takana tylsiä baari-iltoja. Ehkä tunnin jaksan kuunnella ja osallistua keskusteluun, sitten menee keskittyminen.” N/S/FIN

”Hississä! Osaan jo suomea aika paljon, mutta yllättävä keskustelunavaus hississä ja oon hiljaa hymyilen enkä osaa sanaakaan.” M/T/FIN

”Vitsejä ei varmaan ikinä tule ymmärtämään kunnolla.” N/T/FIN

”Joskus tulee jostakin tosi kiva nostalginen tunne, mutta ei sitä voi sitten jakaa kun se liittyy johonkin just suomalaiseen juttuun.” N/S/FIN

”Mä osaan olla hauska suomeks, ehkä englanniksi, mutta tšekiksi en varmaan ikinä.”
N/S/FIN

”HmMMM tšekiksi olen tylsempi. Ja tylsistyneempi.” N/S/FIN

”Musta mä kuulostan jotenkin lapselliselta kun puhun tšekkiä. Mun mies taas kuulostaa lapselta kun se puhuu suomea.” N/S/FIN

”Turhauttavinta on, kun joku on kertonut vitsin ja kaikki nauravat paitsi minä. He luulevat, etten ymmärtänyt ja kääntävät sen minulle. Ymmärsin, muttei se [vitsi] ollut hauska.” N/S/FIN

”Hauskaa, mun mies sanoi mulle, että on sellainen kun on, koska on mun kanssa ja käyttäytyisi kuulemma erilailla jos hän olisi tšekkiläisen naisen kanssa.” N/S/FIN

Kysyin onko tullut väärinymmärryksiä kielitaidon takia. Monet mainitsivat pienistä kielikukkasista, muttei maininnut mitään vakavia sekaannuksia.

”Olen ehdottomasti kohteliaampi suomeksi. Siis liian kohtelias.” N/T/CZ

”Muistan kun taksikuski katsoi mua ihmeissään kun koetin pyytää fakultaa (tiedekunta), eikä se tajunnut että halusin fakturan (lasku).” M/S/CZ

”Nyt jo naurattavat kielimokat. Olen sanonut vaikka prŭjem [ripuli] vaikka tarkoitin prŭmër [keskimääräinen]. Silloin ei naurattanut, ainakaan minua.” N/S/FIN

”Oon vahingossa epäkohtelias tšekiksi. Sanon jotain [kiro]sanoja mitkä ovat liian vahvoja.” M/S/CZ

”- - paljon myöhemmin tajusin, että sanasto ja puhetyyli, jonka olin omaksunut [prahalaiselta] poikaystävältäni oli verrattavissa stadin slangiin. Olin siis kuulostanut aivan teiniltä koko ajan!”

Muita esille tulleita asioita oli muun muassa se, että mitä vastaajat pitävät kielen oppimisessa vaikeimpana. Tšekkiläisten mielestä suomessa oli vaikeinta kaksoiskonsonantit ja kaksoisvokaalit. Ääntämisestä mainittiin ä:n ja e:n sekoittuminen. Myös eri murteita, muun muassa Turun murretta, pidettiin hankalina ymmärtää. Suomalaisten vastauksissa tšekin kielen vaikeuksiksi mainittiin nuorten slangit, ääntäminen, verbioppi ja ”kaikki”.

7 LAPSET

Tässä luvussa kerron, miten informantteinani toimineet vanhemmat vastasivat lasten kaksikielisyyteen liittyviin kysymyksiini. Tässä lapsia koskevassa luvussa en ilmoita asuinmaata sitaattien perässä. En haastatellut tähän tutkimukseeni lapsia.

7.1 Tutkimukseeni osallistuneet

Neljällätoista tutkimukseeni osallistuneista pariskunnista on lapsia. Kahdeksalla pareista on yksi lapsi, viidellä kaksi lasta, yhdellä kolme ja yhdellä parilla neljä lasta. Nuorin lapsista on haastatteluhetkellä muutaman kuukauden ikäinen, eikä siis vielä puheikässä. Kaksikielisten vanhempien aikuiset lapset ovat kaksikielisiä. Muut lapset ovat iältään kahdesta vuodesta 12 vuoteen, ja he olivat oppineet kieliä eritasoisesti. Tämä on luonnollista, ottaen huomioon, että lasten puheenkehityksessä suuria yksilöllisiä eroja – yksikielistenkin perheiden lapsilla.

Kysyin, olivatko vastaajat miettineet kielitilannetta ennen lapsen saamista, muuttuiko kielitilanne kotona ja pelkäsivätkö he puolikielisyyttä. Vastausten perusteella monet olivat lukeneet tai kuulleet puolikielisyydestä. Kukaan ei ollut huolissaan asiasta etukäteen, vaikka osa tunsi esimerkkitapauksia.

”Luin jotain [puolikielisyydestä], mutta olin optimistinen.” N/T

”Seitkyt luvulla kyllä keskusteltiin siitä, että kaksi kieltä perheessä on haitallista lapsille, pidimme sitä paltuurina.” M/S

”Oli selkee uskomus siihen että ne oppii [molemmat kielet].” M/S

”No joo tiedän siitä pari esimerkkiä tuttavapiirissä epäonnistuneesta kaksikielisyydestä.” N/T

”Puhuttiin siitä, että kaksikieliset lapset oppivat hitaammin, ja alussa ei varmaan olekaan niin rikasta sanavarastoa kummassakaan kielessä, mutta asteittain se onkin molemmissa kielissä.” N/T

Kielitilanteesta lapsen myötä oli kaikissa perheissä keskusteltu ainakin jonkin verran. Vastaukset olivat lähes identtisinä keskenään: asia oli ollut aivan itsestään selvä. Perheet olivat päätyneet käyttämään ”yksi vanhempi, yksi kieli” -menetelmää, eli vanhemmat puhuvat kumpikin lapselleen omaa äidinkieltään (Hassinen 2002 ja 2005).

”Ei saa puhua lapselle muuta kuin omalla kielellä.” N/T

”Tärkeitä ettei ala sekoilee sen kanssa vaan puhuu koko ajan samaa kieltä [omaa kieltä].” M/S

”Kaksikielisiin lapsiin liittyy johdonmukaisuus kielen suhteen ja siitä ei parane poiketa,” M/S

”Se oli meille päivänselvä ratkaisu että kaksikielisiksi kasvatetaan, ei siitä tarvinnut neuvotella.” N/T

7.2 Kielitaito

Monessa perheessä kielitilanne oli muuttunut lapsen myötä. Useassa tapauksessa toinen, harvemmassa molemmat, olivat siinä vaiheessa oppineet kumppanin äidinkielen tarpeeksi hyvin, että englannista luovuttiin. Kielenvaihtamista pidettiin lapsen myötä luonnollisena, vaikka se olisi aikaisemmin tuntunut vieraalta.

”Kun lapsi oli tulossa, englanti alkoi jäädä pois.” N/T

”Ensimmäisen lapsen kanssa kasvaessa englanti jäi pois.” M/S

” [Kieli vaihtui, koska] En haluaisi olla ulkopuolinen oman miehen ja lasten välisessä suhteessa.” N/T

”En ajatellutkaan puhuvani huonoa suomeani lapsilleni.” N/T

”Yllätyin kun kysyttiin, että osaako mun lapset tšekkiä! Mitä muuta kieltä heille puhuisin kun mun omaa äidinkieltä!” N/T

Perheissä, joissa englanti jäi lapsen jälkeen parin yhteiseksi kieleksi, koettiin sen tuovan ongelmia parisuhteeseenkin:

”Harmittaa ettei mieheni ymmärrä mitä puhun lapsille.” N/T

Erittäin tärkeinä molempien kielten kehityksen kannalta pidettiin sukulaisten vierailuja, riittäviä virikkeitä (kirjat, laulut, pelit, elokuvat). Haastateltavat olivat miettineet näitä asioita tarkkaan. Toisen kotimaan matkojen ja sukulaisten vierailujen lisäksi, oli järjestelty itse leikkituokioita tai satutunteja muiden samankielisten lasten kanssa. Prahaan on perustettu *Suomi-koulu* maassa asuville suomalais-tšekkiläisten parien lapsille. Kerran viikossa lapset pääsevät muun muassa askartelemaan vapaaehtoisen suomalaisen kanssa. Helsingissä taas on *Pohadková sobota*, jolloin luetaan satuja tšekiksi.

Skype-puheluita maasta toiseen oli viikoittain, molemmankielisiä elokuvia katsottiin ja kirjoja luettiin paljon. Monen unelmissa oli, että lapsi pääsisi toiseen maahan

kielikylpyyn, ja uskottiin sen vahvistavan toista, ei-dominanttia kieltä. Jos virikkeitä ei ole tarpeeksi, osaamistason erot kahden kielen välillä kasvoi.

”Toivottavasti ensi kesänä --- [lapsi] voisi mennä ainakin kuukaudeksi Suomeen kielikylpyyn.” M/S

”Hän [lapsi] ymmärtää, mutta - - Nyt laitetaan vuodeksi Tšekkiin niin hän oppii sen [tšekin kielen] kyllä.” M/S

”Ainoastaan minä puhun hänelle tšekkiä, se on vaan sen varassa, ei se riitä.” N/T

Myös pariskunnat, joilla ei ollut lapsia (10 paria), olivat pohtineet asiaa. Tutkimusten lisääntyminen näkyi pariskuntien suhtautumisesta kaksi- ja monikielisyyteen. Kukaan ei uskonut kaksikielisyyden aiheuttavan ongelmia lapsen kehitykseen, päinvastoin haaveiltiin kolmikielisyydestäkin.

”Meidän pitäis päästä eroon englannista ennen kun tulee lapsia.” M/T

”On tästä luettu että sen pitää olla systemaattista, äiti puhuu äitinkieltä ja isä isänkieltä. Ilman poikkeuksia.” M/T

”Kolmikielisyyys ois makeeta. Mutta onkohan se riski. Ehkä kuitenkin kaksi kieltä vaan.” N/S

”Olen miettinyt: minä puhun tšekkiä, hän suomea, keskenään me puhumme englantia ja lapsesta tulee kaksikielinen [kolmikielinen].” M/T

Osassa tapauksista systemaattisuudessa kielen kanssa ei ollut pysytty, ja ongelmia alkoi ilmetä myöhemmin. Näissä tapauksissa lapset olivat peruskouluikäisiä, eivätkä vanhemmat tuntuneet olevan liian huolissaan siitä, ettei tilanne korjautuisi vielä.

”Luin myös että oppisi automaattisesti ja helposti kaksikielisesti, ei se niin mennyt.” N/T

”Osasi pitkään molempia huonosti.” N/T

”Olisin halunnut että hän osaisi jo täydellisesti.” N/T

”Se on ollut lapselle ongelma koulussa kun ei ole yhtä pääkieltä. Hän puhuu kaikkea kolmea, mutta on englannin ja tšekin kieliopin kanssa on ongelmia.” M/S

”Kyllä se on tiedostettu että se on ollut lapselle vaikeaa kun me on sekoitettu kolmea kieltä.” M/S

Puhuu hyvin, mutta kieliopin kanssa ongelmia.” M/S

Yksi lapsista oli selvästi poikkeus muihin. Hänen kielten opiskelu oli ollut järjestelmällistä. Hän on oppinut suomen äidiltään ja tšekin isältään. Hän aloitti leikki-ikäisenä englanninkielisessä päiväkodissa ja oli kuusivuotiaana täysin kolmikielinen.

7.3 Kielidominanssi ja koodinvaihto

Kaikissa tapauksissa vanhempien suhde molempiin kieliin on ollut tasa-arvoista. Kun kyseessä on kaksi pientä kieltä, ei kummankaan osaaminen ole enemmän tai vähemmän hyödyllistä. Kaikki vanhemmat ovat uskoneet siihen, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa lapsen kaksikieliseen kehitykseen, ja näin on myös tapahtunut. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta toinen kielistä dominoi, tässä tapauksessa asuinympäristön kieli. Kun otos on näin pieni, mitään selkeitä eroja ei tullut sen suhteen, että asutaanko Suomessa vai Tšekissä. Haastattelu hetkellä 2–12-vuotiaiden lasten kielikehityksestä olisi mielenkiinnosta saada lisätietoa myöhemmässä vaiheessa.

”Tarkoitus on täysi kaksikielisyys, mutta tällä hetkellä tšekki on dominoivampi.”N/T

”[Lapsi] muodostaa lauseita tšekin kielellä, mutta saattaa käyttää suomen kielen päätteitä”.
N/T

”Välillä tytär sekoittaa iloisesti samaan lauseeseen suomen ja tšekin kieltä.”N/S

”Englantia emme puhu lapselle, mutta joitain englanninkielisiä sanoja [hän] puhuu myös.”
M/T

Erot asuinmaan perusteella ovat selkeästi suuremmat kuin aikuisten kanssa: aivan täysi kaksikielisyys on harvinaisempaa kuin se, että toinen kieli on ainakin hieman dominoivampi. Yleensä dominoivampi kieli on kasvuympäristön kieli (Hassinen 2005: 18). Yhdessäkään tapauksessa ei lapsi ollut jäänyt puolikieliseksi, eli että hänen kielellinen kehityksensä olisi huomattavasti hidastunut, tai jopa jäänyt kokonaan alikehittyneeksi.

8 KIELIVALINNAT

”Kaksikielisten parien kielivalinta ei ole missään nimessä yksinkertainen valinta kahden kielen välillä, vaan se riippuu monimutkaisesta makro-lingvistikontekstista useiden kielen osaamiseen ja kielen ideologiaan liittyvien seikkojen ohella” (Piller 2002: 131).

Voiko kielivalinnasta edes puhua, jos jompikumpi puoliso ei hallitse toisen kieltä?
Omassa tutkimuksessani L1 ja L2 -kielten lisäksi vaihtoehtona on myös L3-kieli, joka on tässä tapauksessa englanti.

8.1 Parikielet ja kotikielet

Kappaleessa viisi esittelin informanttien kielitaidon itsearviointien tulokset: kuinka hyvin osaa kumppaninsa äidinkieltä vastaushetkellä *Eurooppalaisen viitekehysten taitotasosteikon* avulla tasojen A1 ja C2 välillä. Tässä luvussa jatkan luvussa 5 alkanutta parien kielivalintojen analyysiä. Ensin esittelen Yamamoton ja Romainen malleja kielivalinnoille: kuinka hyvin oma aineistoni vastaa aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia. Sen jälkeen pyrin valottamaan, mitä kieltä tai kieliä parit puhuvat missäkin tilanteessa ja mikä valintaan vaikuttaa. Puhutaanko puolison ja lasten kanssa eri kieltä? Entä sukulaisten kanssa? Tai ystävien kanssa ja työpaikalla. Miten puhutaan itsekseen? Kuinka moni pareista on vaihtanut kieltä suhteen aikana. Suhteen alussa ei voitu puhua kielivalinnasta, voiko nykytilanteessa? Monessako tapauksessa vaihtoehto oli valittavissa kaikista kolmesta: molempien kieli, toisen äidinkieli, L3-kieli? Onko vaihtaminen ollut vaikeaa ja sekoitetaanko kieliä keskenään.

Pareistani vain neljällä ei ollut suhteen alkuvaiheessa käytössään L3-kieltä. Loput 20 paria puhuivat englantia tai saksaa aluksi, koska kumpikaan osapuolista ei osannut toisen kieltä riittävästi siinä vaiheessa. Tämä on erona Pillerin haastattelemiin pareihin, joista suurin osa oli jo taustaltaan kaksikielisestä perheestä ja he valitsivat yhteiseksi kielekseen jommankumman äidinkielen (Piller 2002: 78).

Yamamoto (1995: 68) on luokitellut parien erityyppiset kielivalinnat kielikykyjen perusteella neljään eri kategoriaan:

1. Kaksikielinen koti; kumpikin puoliso käyttää vain omaa äidinkieltään.
2. Yksikielinen koti; molemmat puolisot käyttävät pelkästään tai pääasiallisesti samaa kieltä, joka on jommankumman äidinkieli.
3. Osittain kaksikielinen koti; ainakin toinen (mahdollisesti molemmat) puolisoista osaavat molempia kieliä.
4. L3-koti; yhteisenä kielenä käytetään kolmatta kieltä, joka ei ole kummankaan äidinkieli.

Vastausten perusteella tutkimukseeni osallistuneet pariskunnat jakautuvat kolmeen ryhmään:

- Suurin osa kuuluu kohtaan 2.: *yksikielinen koti*. 12 pariskuntaa on päättänyt käyttämään pääasiassa yhtä kieltä: kymmenen miehen äidinkieltä ja kaksi naisen äidinkieltä
- Kohtaan 3.: osittain kaksikielinen koti: molemmat osaavat molempien äidinkieliä lähes yhtä paljon, kuvaa kolmen pariskunnan tilannetta
- Pariskunnista yhdeksän turvautuu suurimmaksi osaksi englantiin ja muut kielet ovat harvemmin käytettyinä ja he edustavat näin kohtaa 4.: L3-koti

Yksikään pariskunnista ei ollut päättänyt vaihtoehtoon *kaksikielinen koti*, jossa kumpikin puoliso käyttää vain omaa äidinkieltään.

Piller (2002) mainitsee aikaisempia tutkimuksia, joiden mukaan asuinmaan valtakieli olisi luonnollisin valinta parikieleksi. Hän ei kuitenkaan itse päätenyt tähän tulokseen. Oman aineistoni mukaan tämä jakautui maakohtaisesti: Tšekissä asuvista pareista vain neljällä kahdestatoista kieli on tšekki. Kolme paria on päätenyt vähemmistökieleen, suomeen ja viisi paria puhuu keskenään pääsääntöisesti englantia. Suomessa asuvien parien kielivalinta taas vastaa paremmin Pillerin esittelemän aiemman tutkimuksen havaintoja: seitsemän kahdestatoista käyttää suomea. Yhdessä tapauksessa parikieli on tšekki ja neljässä tapauksessa englanti.

Suomessa asuvista enemmistö vastaajista on oppinut kumppaninsa äidinkielen, Tšekissä taas asuvista vähemmistö. Jos 10 tapauksessa 24:stä miehen äidinkieli on valittu parikieleksi ja vain kolmessa tapauksessa miehen äidinkieli, lienee perusteltua sanoa, että englannista päästään todennäköisimmin eroon jos nainen oppii L2-kielen.

Romaine (1988: 166–168) puolestaan esittelee hieman toisenlaisen jaottelun kuin Yamamoto. Romainella keskiössä on kodin kielitilanteen vaikutus lapsen oppimisiin kieliin:

1. Yksi henkilö – yksi kieli: äiti puhuu lapselle omaa ja isä omaa kieltään
2. Kotikielenä muu kuin pääkieli / yksi kieli - yksi ympäristö: vanhemmat puhuvat äidinkielenään eri kieliä ja yhteisön pääkieli on toisen vanhemman äidinkieli
3. Kotikielenä muu kuin pääkieli ilman ympäristön tukea: vanhemmilla on eri äidinkielet, joista kumpikaan ei ole yhteisön pääkieli. Vanhemmat puhuvat siis lapselleen kumpikin omaa äidinkieltään. Esim. äiti puhuu syntyperäisenä englantia ja isä saksaa ja perhe asuu italiansuomalaisessa ympäristössä.
4. Kielten yhdistäminen ja vaihtelu: lapsi saattaa omaksua kieltä myös tilanteessa, jossa vanhemmat ovat kaksikielisiä. Myös yhteisö voi olla kaksikielinen, ja vanhemmat vaihtelevat ja yhdistelevät koodeja lapselle puhuessaan.

Oman aineistoni perusteella kodit jakautuvat seuraavasti:

- Yhdeksän neljästätoista kuuluu kategoriaan 1.
- Viisi kuuluu kategoriaan 2. Yhdeksällä on parikielenä jommankumman äidinkieli, ja molemmat puhuvat lapsilleen omaa äidinkieltään. Neljä käyttää englantia keskinäiseen kommunikointiin, mutta molemmat puhuvat lapsilleen omaa äidinkieltään.
- Viidessä tapauksessa tuli esiin, että lapsiin on jossain määrin tarttunut vanhempien käyttämä sekakieli, josta selostin tarkemmin luvussa 6.
- Kaikki pariskunnat asuvat jommankumman kotimaassa, joten kategoriaan 3. ei sopinut mikään perheistä.

Kaikissa tapauksissa, joissa pariskunnan keskinäinen kieli on englanti, on kotona käytössä myös molempien äidinkielet:

”Lapsille molemmat [puhuvat] omaansa.” N/T/CZ

”Yritetään välttää englanninpuhumista [keskenään] lasten läsnä ollessa.” M/S/CZ

”Yllätyin kun kysyttiin, että osaako mun lapset tšekkiä! Mitä muuta kieltä heille puhuisin kun mun omaa äidinkieltä! N/T/FIN

Kahdessa tapauksessa lapsen kielitaito ei ollut riittävä, jotta molemmat vanhemmat voisivat toimia täysin äidinkielellään.

”Pääasiallisesti puhun tšekiksi [pojalle], mutta monimutkaiset jutut suomeksi.”N/T/FIN

”Joskus englantiakin, kun ei ihan ymmärrä [suomea].”M/S/CZ

8.2 Kieli muualla

Kaksikieliset ihmiset käyttävät tavallisesti kahta kieltään eri(kielisten) ihmisten kanssa eri konteksteissa ja eri tehtävissä (Baker 2007: 16).

Pari- ja kotikielten lisäksi kielivalintoja tehdään muissakin tilanteissa. Piller erotteli tutkimuksessaan kielten käyttämistä muuallakin kuin kotona puolison ja lasten kanssa: mitä kieltä käytetään puolison perheen ja sukulaisten kanssa, L2-kielisten ystävien kanssa ja työpaikalla.

Tšekissä asuvista miehistä kaikilla kahdellatoista on työkielenä sama kieli kuin parikielenä. Joillakin on lisäksi käytössä oma äidinkieli. Yhdessäkään tapauksessa ei kuitenkaan ollut niin, että töissä olisi käytössä L2-kieli, vaikka kotona käytetään L1 tai L3-kieltä.

Sukulaisten kanssa on eri tilanne. Niistä miehistä, joilla ei ole käytössä L2-kieltä (10) parisuhteessa, viisi sanoo olevansa pakotettuja käyttämään L2-kieltä mahdollisuuksien mukaan puolisonsa sukulaisten kanssa. Juuri puolison sukulaisten kanssa kommunikointi nousi yleisimmin esiin, kun kysyin olisiko kielen oppimisesta hyötyä.

Yhdessätoista tapauksessa ystävien kanssa on käytössä sama kieli, kuin kotona ja työpaikallakin. Yksi tapaus poikkesi muista:

”Mulla on muutama kaveri keiden kanssa puhutaan vieläkin englantia vaikka mun kieli on parantunut. Ne tietää ihan hyvin että pystyttäis jo puhuu tšekkiä eli se tunne on molemminpuolinen.” M/S/CZ

Naisista viidellä on käytössä L2-kieli kumppaninsa kanssa. Lopuista neljä ei kokenut miehensä sukulaisten kanssa kommunikointia L2-kielellä ongelmalliseksi, kolme käyttää kommunikointiin englantia.

Suomessa asuvista kahdeksan on päätenyt puhumaan asuinmaan kieltä kokonaan tai osittain. Neljä parin yhteinen kieli on englantia. Heistä kolme voisi puhua muuta kuin englantia: kahdessa tapauksessa parin molemmat osapuolet ja yhdessä toinen osapuoli on oppinut L2-kielen riittävän hyvin. Näistä viidestä kahden työkieli on L2-kieli. Puolisonsa sukulaisten kanssa neljä informanttia puhuvat L2-kieltä. Ystävien kanssa esiintyi hieman vaihtelua: Kaksi puhuu ystävien kanssa lähinnä omaa äidinkieltään tai L3-kieltä, joka tässä on englantia. Kolme vastasi tämän riippuvan samasta syystä kuin puolisonsa kanssa edelleen käytössä englantia: tottumus. Aloituskieli näyttää siis vaikuttavan muihinkin kuin vain parisuhteeseen.

”Se tosiaan riippuu...yhdessä [tšekkiläisen kaverin] kanssa suomea, yhden englantia, yhden tšekkiä... mieheni ystävät eivät osaa puhua kanssani muuta kuin englantia.” N/S/FIN

Tämä kysymys vaikutti tuovan oivalluksia vastaajille. Se, että kolmea kieltä käytetään eri tilanteissa eri ihmisten kanssa, oli mielenkiintoinen huomio. Samalla kuitenkin niin itsestään selvä, ettei siihen oltu erityisesti kiinnitetty huomiota, koska kielen vaihtelusta oli jo tullut luonnollinen tapa.

”Se on ratkasevaa millä kielellä on henkilön kanssa alkanut puhumaan. Sen takia mulla on tšekkiystäviä joiden osan kanssa puhun englantia ja osan tšekkiä.” M/S/CZ

”Mitä läheisempi suhde mulla on [jonkun eri kielisen kanssa] sen varmemmin käytän englantia. Vähän tuttujien ja varsinkin ihan tuntemattomien kanssa ei haittaa puhua tšekkiä yhtään.” N/S/FIN

Piller (2002: 136) havaitsi, että yksi syy kielen vaihteluun on *salailu*. Osa minunkin vastaajista sanoi, että käyttävät monesti sitä toista kieltä riippuen kummassa maassa ovat. Toista kieltä puhuttiin mielellään sen takia, ettei muut ymmärtäisi.

”Me puhutaan normaalisti englantia. Paitsi puhelimesta! Jos oon julkisella paikalla puhun sille tšekiksi puhelimeen.” N/S/FIN

”Tšekissä suomea ja Suomessa tšekkiä! Siis kaupassa vaikka, ettei kukaan ymmärrä.” M/T/FIN

8.3 Selftalk

Kahden tai kolmen kielen kanssa tekemisissä oleminen vaikuttaa myös alitajuntaan: Millä kielellä ajattelee, näkee unia, laskee, luettelee ja puhuttelee jumalaa. Jumalan puhuttelemisesta en kysynyt, mutta lisäksi tuli esiin, miten informantit puhuttelevat lemmikkieläimiään.

”Ajattelen suomeksi.” N/T/FIN

”Näen unet yleensä tšekiksi, joskus englanniksi.” M/S/CZ

”50 % englanniksi ja 50 % tšekiksi.” M/T/FIN

”Mä ajattelen englanniksi. Kissoillekin puhun englantia.” M/S/CZ

”Puhun salaa suomea kissoille kun tyttöystävä ei ole kotona.” M/T/FIN

”Mun kissat on kolmikielistyneitä.” N/S/FIN

Romaine (1995: 173) mainitsee, että *selftakista* olisi mielenkiintoista saada tietää lisää, esimerkiksi miten kaksikielisten koodinvaihto tulee esiin itsensä kanssa puhuessa. Tämä vaatisi informanteilta enemmän itsehavainnointia, kuin mihin haastattelutilanne antaa mahdollisuuden.

8.4 Koodinvaihto

Piller kiinnitti huomiota siihen, että moni väitti osaavansa kumppaninsa äidinkieltä ”hyvin” tai ”melko hyvin”, mutta nauhoittamiltaan tallenteilta, hän ei aina saanut väitteille tukea. Itse huomasin saman asian, kun osa vastaajista arvioi kielitaitonsa B1 tai B2-tasolle, mutta valittu parikieli eikä haastattelutilanteessa valittu kieli tukenut tätä, vaan haastattelu haluttiin pitää mieluummin omalla äidinkielellä tai L3-kielellä. Lähes kaikki parit, jotka eivät selkeästi olleet vaihtaneet kieltä jommankumman äidinkieleen, vaan heidän pääkielensä on englanti, väittivät käyttävänsä koodinvaihtoa.

”Kyllä, päivittäin.” M/T/FIN

Haastattelutilanteissa kielten sekoittaminen oli kuitenkin erittäin vähäistä. Piller päätyi samaan havaintoon (Piller 2002: 133–134, 143.). Moni haastatelluista sanoi käyttävänsä sekakieltä. En kuitenkaan vielä laskisi muutamia leksikaalisia vaihtoja vielä varsinaiseksi koodinvaihdoksi. Piller päätyi samaan, että monien parien keskusteluissa kielenvaihto ei tullut niin selkeästi esiin, kuin he väittivät (2002: 143).

Haastattelemistani pariskunnista lähes kaikki parit sanoivat koodien yhdistymisen olevan arkipäivää. Haastattelutilanteessa pariskunnista neljällä koodinvaihto tuli selkeästi esiin. Joitakin tahaton koodien yhdistäminen häiritsi, he halusivat pitää kielet erillään. Negatiivinen asenne koodinvaihtamiseen tuli esiin myös Pillerin (2002: 146, 178) tutkimuksessa. Toisaalta jotkut taas ottivat sen siltä kannalta, että heille oli muodostunut oma, yhteinen kieli. Myös osa Pillerin haastateltavista piti omasta sekakielestään (2002: 150). Tätä muodostunutta *yksityistä kieltä* ei pidetty syynä konflikteihin, vaan päinvastoin yhdistäjänä (2002:222). Omaa kieltä kuvailtiin uniikiksi ja sitä pidettiin suhteen merkittävänä erityispiirteenä (2002: 225, 227).

Suhtautuminen koodin yhdistymiseen jakoi mielipiteet. Joidenkin mielestä se oli negatiivinen ilmiö, ja kielet haluttiin pitää ehdottomasti erillään. Molemmat kielet oppineet mainitsivat muun muassa pitävänsä ”suomi-päiviä” tai ”tšekki-päiviä”. Osa taas näki kahden tai kolmen kielen kanssa kommunikoinnin positiivisena asiana. Oli kehitetty oma sekakieli, josta oli tullut tärkeä osa pari-identiteettiä. Positiivisena asiana nähtiin myös oma salakieli, jolla voi muiden ymmärtämättä kommunikoida keskenään, riippuen kummassa maassa kulloinkin on.

Osalla pariskunnista on käytössään sekakieli ainakin jossain määrin. Pillerin haastattelemat pariskunnat käyttivät nimityksiä ”germish” ja ”denglish” (Piller 2002: 143). Kielien sekoittaminen ei ollut järjestelmällistä. Jotkut sekoittivat toisen kielen sanoja toisen kielen kielioppiin, jotkut olivat keksineet omia sanojaan. Yhdistävä tekijä tuntui olevan, ettei kukaan pariskunnista käyttänyt omaa sekakieltään kuin vain kotona ja keskenään, lapsien ei haluttu kuulevan sitä. Sanastossa koodinvaihtelua oli käytössä paljon. Monet mainitsivat tiettyjä sanoja, jotka sanotaan aina tietyllä kielellä, esimerkiksi pivo, maito, piimä ja leipä. Jostain syystä kaikki tällaiset sanat olivat ruokaa tai juomaa koskevia. Pillerin pariskunnat totesivat, että joskus se juuri oikea sana on olemassa vain yhdellä kielellä (2002:150).

Koodinvaihtoa oli eniten kielten englanti-tšekki ja englanti-suomi välillä. Suomen tai tšekin kielekseen valinneilla esiintyi koodien yhdistymistä vähemmän.

“It's becoming less and less any proper language.” M/S/CZ

”Kielemme on czinglish.”M/S/CZ

”Monesti puhumme kauheaa kieltä: sekoitamme suomea, tšekkiä ja englantia keskenään, jopa samassa lauseessa!”M/T/FIN

”Meillä on leikkisanoja, jotain olemme itse keksineet.”M/S/CZ

”Tietyt sanat on vain yhdellä kielellä. Pivo on aina pivo.”M/S/CZ

”Kiroilen vain tšekiksi.” M/S/CZ

”Kieliä tulee sotkettua keskenään vahingossa jopa huomaamatta.”N/S/FIN

”Joskus jossain tilanteessa tulee yhtäkkiä pysähtyttyä että apua, millä kielellä mä just sanoin ton!” N/S/FIN

Omia sanojakin oli käytössä:

”Rakastuju” (Rakastan, miluju)

”Mennäänkö pivolle (Pivo=olut, oluelle)

”Kulto” (vokatiivi)

Vähäisintä tahaton koodinvaihto on pareilla, joilla on käytössä suomi tai tšekki tai jossain määrin molemmat kielet. Koodinvaihtoa esiintyi eniten pareilla, joilla yhteinen kieli on englanti. Koodien yhdistyminen tuli esiin yksittäisinä tšekinkielisinä tai suomenkielisinä sanoina kesken englanninkielisen puheen. Kun käytössä on yksi tai kaksi vahvaa kieltä, systemaattinen yhdessä kielessä pysyminen on helpompaa kuin silloin, kun käytössä on L3-kieli ja sen lisäksi L1-kieli ja jossain määrin vielä L2-kieli.

8.5 Kielen vaihtaminen

Kielen vaihtaminen jossain vaiheessa parisuhdetta koettiin haasteellisena. Se, että parit pitävät vaikeana vaihtaa kieltä toiseksi, siitä kielestä, jolla he aloittivat tapailun, on luultavasti selitettävissä kielen ja identiteetin tiiviillä yhteydellä (Piller 2002:

137). Kielen avulla rakennetaan suhteen emotiivista puolta, kiintymystä tai välimatkaa (Muikku-Werner 2007b: 118).

Muikku-Wernerin (2007a: 122) pariskunnat ovat käyneet läpi useita vaihtoehtoisia kielivalintoja. Muikku-Werner mainitsee yhdestä pariskunnasta, jonka käyttökielenä oli englanti, mutta he päätyivät kaksikielisyyteen usean vuoden jälkeen. Tämä eroaa minun tuloksistani: kieltä on todennäköisimmin vaihdettu, jos se on tapahtunut suhteen alkuvaiheessa: Jos parisuhteen kieltä on vaihdettu, se on vaihdettu vuoden tai viimeistään kahden vuoden jälkeen.

Osa Muikku-Wernerin pareista oli aloittanut englannilla, mutta myöhemmin vaihtaneet kieltä asuinmaan mukaan. Kohdemaan kieltä pidettiin luontevimpana ratkaisuna (2007a: 121). Minun pareistani neljä oli päätenyt päinvastaiseen ratkaisuun ja valitsivat vuorovaikutuksen välineeksi maan vähemmistökielen.

8.5.1 Tšekissä asuvat

Seuraavassa esittelen, kuinka moni pareista on vaihtanut kieltä ja mihin kieleen on päädytty.

	Parikieli suhteen alkaessa	Parikieli nykytilanteessa	Kieli vaihtunut	Käytössä miehen äidinkieli	Käytössä naisen äidinkieli
Pari 1	englanti	englanti	ei		
Pari 2	englanti	englanti	ei		
Pari 3	englanti	englanti	ei		
Pari 4	tšekki	tšekki	ei		x
Pari 5	englanti	suomi-englanti	osittain	x	
Pari 6	englanti	tšekki	kyllä		x
Pari 7	saksa	tšekki	kyllä	x	
Pari 8	englanti	englanti	ei		
Pari 9	englanti	suomi	kyllä	x	
Pari 10	suomi	suomi	ei	x	
Pari 11	englanti	englanti	ei		
Pari 12	englanti	tšekki	kyllä	x	

Taulukko 10 Kielen vaihtaminen Tšekissä

Tšekissä asuvista pareista viisi on vaihtanut kieltä jossain vaiheessa suhdetta.

Seitsemän paria on pysynyt siinä kielessä, jolla ovat aloittaneet tavatessaan. Näistä

yksi pariskunta on aloittanut tšekin kielellä, joka on naisen äidinkieli. Yksi on aloittanut suomen kielellä, joka on miehen äidinkieli. Loput viisi ovat alusta asti puhuneet englantia, ja puhuvat sitä keskenään edelleen.

Kysyin, miksi kieltä ei ole vaihdettu, vaikka kielitaidon riittämättömyys kielitaidon itsearvioinnin perusteella ei olisi esteenä kolmessa tapauksessa.

“Oon liian laiska opiskelemaan lisää” M/S/CZ

“Miksi puhutaan englantia- --se on helpointa ja nopeinta” M/T/CZ

Syiksi englannin puhumiseen mainittiin ajanpuute, laiskuus, helppous, tottumus ja pakon puuttuminen. Kolmessa tapauksessa vastaajat sanoivat, että kieltä ei ole vaihdettu, koska kielitaito ei riitä. Kaikissa näissä tapauksissa molempien osapuolien äidinkielet ovat kuitenkin käytössä kotona: lapsille puhutaan omaa kieltä.

Viidestä parista, jotka ovat vaihtaneet kieltä, kysyin, miksi päätitte vaihtaa kieltä ja oliko vaihtaminen helppoa.

Neljässä tapauksessa nainen on opetellut miehen äidinkielen ja yhdessä tapauksessa molemmat ovat opetelleet toistensa kielet. Yhdessä tapauksessa koodinvaihto oli selkeää, molemmat osapuolet sekoittivat suomea ja englantia lauseissa. Kolmessa tapauksessa suhteen kieli oli asuinmaan kieli, kahdessa tapauksessa vähemmistökieli.

”Koska asumme ko. maassa.” N/S/CZ

”Molempien on syytä osata toista kieltä.” N/T/CZ

Kysyin, miksi ette ole vaihtaneet kieltä.

”Vaimo opiskellut ja osasi jo suomea.” M/S/CZ

”Hän [puoliso] ei osaa mitään muuta kieltä [kuin äidinkieltään].” M/S/CZ

Yksi Muikku-Wernerin (2007: 121) pareista oli valinnut kielekseen suomen ja koettaneet myöhemmin vaihtaa sitä L2-kieleksi, mutta todenneet, ettei se tuntunut luontevalta. Samaa sanoi yksi minun haastatteleistani:

”Se oli luonnollisin valinta, eikä sen takia missä asuimme, nyt asumme tšekissä, mutta suomessakin puhuimme tšekkiä.” M/S/CZ

Yksi pariskunta perusteli asiaa pari-identiteetillä:

”Ei me enää vaihdettas kieltä [englannista], vaikka se olis myöhemmin mahdollista”
M/S/CZ

8.5.2 Suomessa asuvat

Seuraavassa esittelen Suomessa asuvien tilanteen kielen vaihtamisen osalta.

	Parikieli suhteen alkaessa	Parikieli nykytilanteessa	Kieli vaihtunut	Käytössä miehen äidinkieli	Käytössä naisen äidinkieli
Pari A	englanti	suomi	kyllä	x	
Pari B	englanti	suomi	kyllä		x
Pari C	englanti	suomi	kyllä	x	
Pari D	suomi	suomi ja tšekki	osittain	x	x
Pari E	englanti	suomi	kyllä	x	
Pari F	englanti	englanti	ei		
Pari G	englanti	englanti	ei		
Pari H	englanti	englanti	ei		
Pari I	englanti	englanti	ei		
Pari J	englanti	suomi	kyllä	x	
Pari K	suomi	suomi ja tšekki	osittain	x	x
Pari L	englanti	tšekki	kyllä	x	

Taulukko 11 Kielen vaihtaminen Suomessa

Suomessa asuvista pareista englannilla on aloittanut 10 paria. Kaksi paria aloitti suomea. Näissä tapauksissa molemmat tšekkiläiset miehet olivat opiskelleet suomea pääaineenaan ja osasivat kieltä jo ennen kumppaninsa tapaamista. Molemmat suomalaiset naiset ovat oppineet tšekin kielen, joten käytössä on molemmat kielet.

Kymmenestä parista viiden parikieli on nykyään suomi. Näistä neljässä tapauksessa suomi on miehen äidinkieli ja yhdessä naisen äidinkieli. Yksi pariskunta puhuu keskenään tšekkiä, joka on miehen äidinkieli. Neljän pariskunnan pääkieli on edelleen englanti. Näistä yhdestä pariskunnasta kumpikaan ei ollut oppinut toistensa äidinkieltä tarpeeksi, että kielenvaihto olisi mahdollista. Mielenkiintoista on, että

kolmesta pariskunnasta kahdessa tapaukset molemmat ja yhdessä toinen osapuoli ovat oppineet kielen tarpeeksi hyvin, että kielenvaihto olisi mahdollista. Kysyin, miksi kieltä ei ole vaihdettu. Erona Tšekissä asuviin pariskuntiin tämä oli paljon tunteita herättävä kysymys. Kun Tšekissä asuvat perustelivat englannin kielen käytön ajanpuutteella, laiskuudella ja mukavuudenhalulla, Suomessa asuvien perustelut liittyivät enemmänkin tunteisiin.

Romainen (1988: 81) mukaan kaksikieliset ihmiset rakentavat helposti tunnesiteen käytössä oleviin kieliin. Myös Pillerin (2002: 137) informantit mainitsivat samasta asiasta: ”Siitä on tullut tapa. On outoa kun puhumme toisillemme muuta kieltä” (2002: 137). Piller (2002: 136–137) mainitsi ensitapaamisen kielen vaikuttavan myöhempään kielivalintaan. Pillerin (2002: 148) mukaan kaksi kieltä yhdistetään erilaisiin ajatuksiin ja tunteisiin.

Oman aineiston perusteella päädyin samaan ja kielenvaihtaminen myöhemmin koettiin haasteellisena. Suuressa osassa tapauksissa molemmat tai toinen osapuoli mainitsi kielenvaihtamisen vaikeudesta. Kieltä myöhemmin vaihtaneet mainitsivat, että aluksi vaihdettiin kumppanien vanhempien kanssa, sitten kumppanin ystävien kanssa ja vasta viimeisenä kumppanin kanssa. Monelle oli yllättävää, että kieleen liittyvä tunneside ei koskenut vain omaa parisuhdetta, vaan myös muita ihmissuhteita.

”Tavatessamme aloitimme englannilla, emmekä osaa vaihtaa kieltä. Kuin se olisi jokin emotionaalinen juttu.”N/S/FIN

”Tunnettiin toisemme vain englanniksi!”N/S/FIN

”Aloitettiin englannilla, tunnetaan toisemme englanniksi. On outoa puhua muita kieliä keskenään.”M/T/FIN

”Ei se nyt enää näin monen vuoden jälkeen ole mahdollista vaihtaa kieltä, englanti on nyt se meidän kieli.” N/T/FIN

Myös muita perusteluja oli.

”Ollaan molemmat laiskoja.”M/T/FIN

”Koska me totuttiin siihen.” N/S/FIN

”Oon aivan liian uupunut kun tuun töistä kotiin.” N/T/FIN

Osalle aihe oli arka. Painostusta kielen vaihtamiseen oli tullut perheeltä ja lähipiiriltä, jollekin jopa kielikurssin opettajalta.

“No menee hermo näihin ihmisiin ketkä on sitä mieltä että on typerää puhua englantia kun ois hieno tilaisuus oppia kieli vähän niinku ilmatteeks. Voi hyvää päivää tässä on meidän parisuhde kyseessä eikä mikään elämän mittanen kielikoulu.” N/S/FIN

Mä kyllä kuulen mun miehen äänensävyistä millon sitä alkaa ottaa päähän kun alan puhumaan että mitä uutta tänään opit, sano jotain suomeks jne.” N/S/FIN

“Helppo se on sanoa että jos te oisitte silloin heti alusta sit alottanut puhuu keskenänne vaan suomea ja tšekkiä oisitte tosi hyviä nyt.” M/T/FIN

“Sitten nää neuvot, että jättäkään vaan se englantia pois ja alatte puhua pelkästään omia kielianne, no sittenhän ne alkais ne kielimuurit ja väärinymmärrykset kasaantuu.” N/T/FIN

Aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että jos kieltä ei ole vaihdettu mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, sitä ei luultavasti ole vaihdettu ollenkaan. Tämän aineiston perusteella kaksi vuotta suhteessa näyttää olevan kriittinen raja. Kielivalinnalla on selkeästi vahva yhteys pari-identiteettiin.

Monet englantia keskenään puhuvat parit eivät nähneet tätä negatiivisena asiana. Heidän mielestään siitä on ollut hyötyä.

”Tavatessani kumppanini, englantini oli yläaste-tasoa. Nyt [englannin] kielitaitoni on vahva.” N/S/FIN

”Hyvästä englannista on enemmän hyötyä kuin tšekistä.” M/S/CZ

Yksi pariskunta mainitsi, että olivat tarkoituksella puhuneet keskenään L3-kieltä, englantia, oppimismielessä. Heidän parikieli on alusta asti ollut suomi, nyt käytössä on lisäksi myös tšekki.

Ehdotettu ajatus oli, että eroaako kielitilanne maakohtaisesti sen takia, että Tšekissä pärjäisi huonommin englannilla kuin Suomessa ja siellä olisi siten suurempi paine kielen oppimiseen. Tähän väitteeseen en saanut tukea aineistostani. Tšekissä asuvat olivat saaneet haluamiaan palveluita, vaikkei L2-kielitaitoa välttämättä ollut.

Suomessa taas vain kolmas osa pareista puhui englantia keskenään, vaikka ilman suomen kielen taitoakin tulisi toimeen.

”Kaikki tuntemani tšekkiläiset puhuvat hyvää englantia. Minulle olisi tietysti parempi jos eivät puhuisi.” N/S/FIN

9 YHTEENVETO

Haastattelutilanteet ja etenkin saamani vastaukset olivat mielenkiintoisia.

Haastattelukysymysten asettelu tosin vaatii lisämietintää: paitsi mitä kysyy, niin miten kysyy. Oikeilla kysymyksillä aineistostani olisi saanut irti vielä enemmän tuloksia ja mielenkiintoisia yksityiskohtia. Minun olisi pitänyt olla napakampi haastattelija. Materiaalia oli valtavasti. Sen hallinta oli työlästä, ja tuntuu siltä, että jäi paljon käyttämätöntä dataa.

Koska kyseessä on tapaustutkimus, tuloksilla ja pohdinnoilla en pyri yleistämään. 24 parista 20 on aloittanut suhteensa L3-kielellä. Näistä yhdeksän pariskuntaa käyttää edelleen pääkielenään L3-kieltä, tässä kaikissa tapauksissa englantia. Kielen vaihtamiseen heistä on päätynyt 11 paria, siis yllätyksekseni yli puolet. Jos kieltä ei ole muutettu suhteen alkuvaiheessa, sitä ei todennäköisesti ole muutettu myöhemminkään. Kielen vaihtamisen vaikeus selittyi pari-identiteetillä: suhde on rakentunut kielen varaan. Pariskunnista kolme on täysin kaksikielistyneitä: He ovat oppineet molempien äidinkielet. Kaksi pariskuntaa on oppineet toistensa äidinkielet, mutta puhuvat keskenään englantia.

Haastattelemistani pariskunnista suurin osa sanoi omaavansa halun oppia kumppaninsa äidinkielen ja myönsivät, että se toisi helpotusta arkeen, mahdollisesti parantaisi työnsaantia ja vaikuttaisi positiivisesti sosiaaliseen elämään. Käytäntöön tuo halu ei kuitenkaan monessa tapauksessa yltänyt. Syiksi mainittiin muun muassa ajanpuute ja laiskuus.

Erot olivat sukupuolittuneet. Naiset olivat miehiä yleisemmin oppineet kumppaninsa äidinkielen. Naiset ovat selkeästi käyttäneet enemmän aikaa ja vaivaa kumppaninsa kielen oppimiseen kuin päinvastoin. Naiset myös tuntuivat olevan kunnianhimoisempia eivätkä mielellään turvanneet puolisoonsa käytännön asioiden hoitamisessa, vaan halusivat toimia itsenäisesti.

Asumisajat kumppanin asuinmaassa vaihtelivat muutamasta kuukaudesta yli kahteenkymmeneen vuoteen. Asumisajalla ei kuitenkaan näyttänyt olevan merkitystä kielen oppimiseen. Jos kieltä oli aloitettu oppia jo suhteen alkuvaiheessa, sitä todennäköisemmin se oli myös opittu vähintään kohtalaisesti.

Monessa tapauksessa kielen vaihtaminen myöhemmin tuntui vieraalta, osan mukaan liian vieraalta, jonka takia kieltä ei ikinä vaihdettu, vaikka taitotaso olisi riittävä. Muodostunut pari-identiteetti rakentui selkeästi kielivalintaan.

Aineistoni perusteella maakohtaiset erot olivat selkeät. Suomessa asuvat tšekkiläiset olivat oppineet suomen kielen todennäköisemmin kuin Tšekissä asuvat suomalaiset tšekin kielen. Asuinmaan kieli ei vaikuttanut olevan syy kotikielen valintaan Tšekissä asuvilla, Suomessa asuvilla asuinmaa taas näytti vaikuttavan kielivalintaan.

Kielensä vaihtaneista suurin osa oli päätynt miehen äidinkieleen. Kielitaidon itsearvioinnin perusteella tähän on päädytty siitä syystä, että miehen kielitaito ei ole riittänyt toisenlaiseen valintaan.

Englannista kotikielenä haluttiin päästä eroon etenkin lasten takia. Vastausten perusteella tähän on todennäköisin mahdollisuus, jos kieltä vaihdetaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja jos suhteen nainen opettelee miehensä äidinkielen.

Monet mainitsivat, että ovat kehilleet oman kielensä. Kolmea kieltä sekoitetaan yhteen, ja jonkun kielen päätteitä toisen kielen sanaan. Monessa tapauksessa muodostunutta omaa sekakieltä pidettiin parisuhteen positiivisena erityispiirteenä.

Kaksikielisissä suhteissa ongelmat näyttävät liittyvän muihin sosiaalisiin suhteisiin. Monista vastauksista näkyi vieraan kielen taidon riittämättömyyden aiheuttama turhautuminen: kielitaito ei ole kehittynyt toivotusti esimerkiksi ajanpuutteen vuoksi. Turhautuminen saattoi siirtyä myös kumppanin syyksi: miksi vain toisen tarvitsee opetella uusi kieli, kun toinenkaan ei vaivaudu. Kielen oppimiseen liittyy niin paljon muutakin kuin kieliopin hallinta ja uusien sanojen opettelu. Kukaan haastateltavani ei ole oppinut kumppaninsa äidinkieltä niin täydellisesti, ettei olisi joskus tuntenut jäävänsä ulkopuoliseksi ja viettänyt yksinäisiä hetkiä esimerkiksi ystävien illanistujaisissa tai sukujuhlissa.

Kaikissa tapauksissa vanhemmat haluavat ehdottomasti ja pitävät itsestäänselvyytenä kasvattaa lapsistaan kaksikielisiä: ennen kaikkea siksi, että he säästävivät siltä ylimääräiseltä vaivalta minkä itse ovat kokeneet kaupassa, töissä ja etenkin kumppaninsa yksikielisten ystävien seurassa. Lapsien kohdalla asuinmaan vaikutus oli selkeä - toisin kuin aikuisten kielivalintojen yhteydessä - lasten kohdalla asuinmaan kieli oli yhtä poikkeusta lukuun ottamatta aina dominanttikieli.

Suurin osa kyselyyn osallistuneiden lapsista on vielä nuoria, joten olisi mielenkiintoista saada tietää heidän kielellisestä kehitymisestään lisää myöhemmässä vaiheessa.

”Tärkein asia on että lapset oppiin aitoon kaksikielisyyteen. Mun sosiaaliset ongelmat ei siinä paina mitään, vaikka se nyt helpottaikin omaa elämää.” M/S/CZ

Kielimuuri todettiin positiiviseksi. Esimerkiksi riidellessä moni sanoi ehtivänsä jo rauhoittua sillä aikaa kun koettaa etsiä oikeita sanoja. Parisuhteessa oleminen ja eläminen eri äidinkielen kanssa eivät vaikuttaneet tuovan pareille vakavia ongelmia. Toki vastaajat myönsivät välillä miettineensä: ”Miksei meillä ole vain yhtä kieltä?!”, ”Ei se ole aina helppoo” mutta mitään negatiivisempaa ei tullut ilmi. Toisaalta positiivisiakaan puolia ei osattu sanoa sen enempää kuin: ”Antaa se paljon”, ”It’s enrichment” ja ”Seikkailu”.

Tällä perusteella totean Ingrid Pilleriä (2002: 186–187) lainaten:

”Parempi kansainvälisessä parisuhteessa kuin kokonaan ilman suhdetta.”

REFERÁT

Dvojjazyčné páry a rodiny

Jazyková schopnost a výběr jazyka česko-finských párů a jejich dětí

ÚVOD

Bilingvismus je aktuální téma. Dvojjazyčný a dvojkulturní páry jsou stále častěji běžnou skutečností v dnešním světě. Díky mimo jiné přistěhovalectví, rostoucí migraci a turismu se z Finska stala země, ve které žije více a více lidí s odlišnými mateřskými jazyky.

Je hodně výzkumu o dvojjazyčných dětech, ale o dospělých, kteří jsou ve dvojjazyčném vztahu, jich je málo. Je třeba toto téma více prozkoumat.

Téma mé diplomové práce je jazyková schopnost a jazykový výběr česko-finských párů a dětí.

Udělala jsem interview a poslala dotazníky osobám, které jsou v takovém vztahu, kde jeden má jako mateřštinu češtinu a druhý finštinu. Polovina z vybraných párů bydlí v České republice, polovina ve Finsku. Některé páry mají děti.

PŘEDCHOZÍ VÝZKUM

Předchozí výzkum je o finsko-německých, německo-anglických a anglicko-japonských párech, ale o česko-finských párech nebo rodinách dosud neexistoval.

Sirje Hassinen napsala výzkum o svých estonsko-finských dětech (2002 a 2005). O tom jak vyrůstají a používají jazyky. Další výzkum o bilingválních párech napsali Pirkko Muikku-Werner (2007) a Ingrid Piller (2002).

VÝZKUMNÝ MATERIÁL

Začala jsem s hledáním dobrovolníků. Poslala jsem zprávu na dva emailové seznamy „Tšekilista” a „Finčech“. Dostala jsem 12 odpovědí z České republiky a od 15 páru z Finska. Nakonec jsem udělala osm rozhovorů v obou zemích. Také jsem použila odpovědi od čtyř páru z Finska a čtyř z České republiky, které jsem získala, když jsem psala svoji bakalářskou práci v roce 2011. Tudíž můj materiál je zcela založený na rozhovorech 24 párů, jinými slovy 48 osob.

Moje otázky byly mimo jiné:

Studujete nebo studovali jste mateřštinu vašeho partnera/vaší partnerky?

Který jazyk spolu hlavně užíváte?

Který jazyk užíváte s dětmi?

Měli jste nedorozumění kvůli jazyku?

Všechny dotazy jsou přiloženy v závěru této práce (příloha D a E). Používám přímé citace respondentů. Rozhovory byly finsky, česky nebo anglicky. Při překladu jsem se snažila být co nejpřesnější. Za citacemi jsem uvedla, zda jde o muže (M) či ženu (Ž) a národnost (F) či (Č). Dále pak jestli bydlí ve Finsku či České republice (FIN/CZ).

Používám stejnou terminologii, která je známa z předchozího výzkumu. L1 znamená mateřština, L2 je další jazyk, který přišel kvůli vztahu a L3 je třetí jazyk, který se ve vztahu používá.

PÁRY

Můj materiál je založen na rozhovorech od 24 párů. Délka jejich vztahu se liší od 4 do 42 let. Čtyři z těchto párů mají děti ve věku od několika měsíců až po dospělé. Patnáct z těchto párů žilo v obou zemích, zbytek pouze v jedné zemi.

Khatib-Chahidi, Hill a Paton (1998: 50) zmiňují dřívější výzkumy, podle kterých jsou lidé v mezinárodních manželstvích ve většině vysokoškolsky vzdělaní nebo

patří ke střední třídě a vstupují do manželství později. Podle mého výzkumu 37 osob má vysokoškolské vzdělání, 11 ukončilo středoškolské vzdělání. Jen muži žijící v České republice vstupují do manželství v pozdějším věku, než je obvyklý průměr.

Tyto páry jsou také ve skupině zvané *Elite bilinguals*, což je termín používaný Skutnabb-Kangas (1984: 75). Je to skupina lidí z vyšší střední třídy s vysokoškolským vzděláním vyskytující se v bilingvním partnerském vztahu.

Páry žijící v České republice

Rozhovory jsem udělala v období listopad-prosinec 2011. Bohužel jsem neměla stejný počet finských mužů a žen, které bydlí v České republice. Měla jsem sedm Finů a jednu Finku. K tomu jsem přidala rozhovory z bakalářské práce – dva finští muži a dvě finské ženy.

Stáří těchto respondentů se lišilo od 30 let do 77 let. Patnáct z nich mělo vysokoškolské vzdělání, devět mělo středoškolské.

Páry žijící ve Finsku

Rozhovory jsem udělala v období listopad 2011 – leden 2012. Poměr mužů a žen byl stejný. Čtyři čeští muži a čtyři české ženy. K tomu jsem také přidala rozhovory z bakalářské práce – dva čeští muži a dvě české ženy. Věkový rozdíl byl menší a rozdíl ve vzdělání také. Dvacet dva respondentů mělo vysokoškolské vzdělání a dva středoškolské.

VÝSLEDKY ROZHOVORŮ

Páry zhodnotily své schopnosti v mateřštině partnera/partnerky. Použili stupnice pro *sebehodnocení Evropské úrovně*. Existuje šest úrovní v rozmezí A1-C2. Úrovně jsou rozděleny následovně:

A1 - A2 základní

B1 - B2 pokročilý

C1 - C2 zkušený

Tabulka je přiložena v závěru této práce (příloha F).

Fínové žijící v České republice

Od respondentů v České republice, sedm z devíti finských mužů studovalo češtinu na začátku vztahu. Tři z nich studovali na kurzu, který byl zprostředkován zaměstnavatelem. Někteří měli soukromou učitelku a ostatní studovali sami. Dva muži nestudovali vůbec. Čas pobytu v L2-zemi byl od 4 do 24 let. Jejich L2 sebehodnocení bylo rozděleno na následující: šest mužů hodnotilo svůj písemný a ústní projev mezi úrovněmi A1-B2. Pět hodnotilo poslech a čtení na úrovni B1, jeden na B2. Jeden odpověděl, že jeho úroveň ve všech kategoriích je “špatná”. Dva z mužů odpověděli odlišně od ostatních: a to tak, že zvládají jazyk na úrovni C1-C2.

”[Studoval jsem] intenzivní kurz češtiny pro začátečníky na univerzitě, ale byl jsem příliš líný pokračovat dál.”

”Měl jsem soukromou učitelku. Říkala, že jsem úplně beznadějný případ.”

”Nemůžete zde žít bez znalosti jazyka, protože jazyk není pouze dorozumívací prostředek, ale je potřeba i k přemýšlení.”

Všechny tři finské ženy studovaly český jazyk. Jedna z nich studovala češtinu na jazykovém kurzu, jedna na Karlově Univerzitě a jedna jako samouk. Čas pobytu v L2-zemi byl od 6 do 16 let. Jejich L2 sebehodnocení bylo rozděleno na následující: dvě ženy hodnotily svoji úroveň mezi B1-B2. Třetí zhodnotila svoji pasivní úroveň C2 a aktivní C1.

”Když už ovládáte jazyk na nějaké úrovni, schopnost mluvit se zlepšuje každým dnem.”

”Teď, když už umím více méně dobře --- není třeba studovat jazyk tak systematicky“

Češi žijící v České republice

Tři čeští muži odpověděli, že se zúčastnili "nějakého" finského kurzu. Jeden odpověděl, že jej finštinu učila doma manželka. Pouze jeden z nich nežil ve Finsku, ale často tam cestoval s rodinou (sebehodnocení A1). Ostatní žili ve Finsku sedmnáct let (sebehodnocení B1) a jeden a půl roku (sebehodnocení A1).

"Moje přítelkyně se naučila [mou mateřštinu] tak dobře, že jsem se nemusel učit její jazyk."

Sedm z devíti českých žen studovalo finštinu. Pět z nich v průběhu života ve Finsku. Zbývající dvě měly soukromou učitelku nebo kurz. Tři z dotazovaných žen nikdy nebydlely ve Finsku. Ostatní v rozmezí od jednoho roku do dvaceti let. Jejich L2 sebehodnocení mělo velké rozdíly: dvě ženy A1, pět B1-B2 a dvě C1.

"Stačí mi tahle znalost, kterou teď mám."

"Prostě se jazyky neučím!"

Češi žijící ve Finsku

Pouze jeden z šesti českých mužů žijících ve Finsku nestudoval finštinu. Dva studovali finský jazyk jako hlavní obor na Karlově Univerzitě, dva chodili na kurzy pro dospělé a jeden odpověděl, že byl na všech kurzech nabízených v Helsinkách. Rozdíly v sebehodnocení byly veliké a to od nulových schopností až po C2.

"Moje znalost finštiny vlastně závisí jen na tom, že můžu mluvit se svou ženou, okruh přátel, zájmů a pracoviště je mezinárodní."

Všechny české ženy žijící ve Finsku studovaly finský jazyk na kurzech pro dospělé, na kurzech na pracovišti nebo na univerzitě. Doba bydlení v L2-zemi byla od 4 do 15let a doba studia finského jazyka od jednoho roku do tří let. Polovina z dotázaných uvedla v sebehodnocení C úroveň, polovina B úroveň.

"Samozřejmě se chci učit."

Finové žijící ve Finsku

Dva finští muži ze šesti vůbec nestudovali češtinu. Tři chodili na kurzy pro dospělé nebo na kurzy Česko-Finské společnosti. Jeden studoval sám. Většina z nich bydlela

v České republice a to převážně jeden rok. Pasivní znalost jazyka byla až po úroveň C1. Aktivní znalost od několika slov po úroveň B2.

”Jazyk jsem se neučil, nebylo to potřeba.”

Pět z šesti finských žen studovalo češtinu. Rozmezí studia bylo od několika měsíců až po 3 roky. Všechny až na jednu bydleli v L2-zemi od jednoho do dvou let. Pasivní znalost jazyka byla B2-C1. Aktivní znalost A2-C1.

”Když se učíte jazyk, působí to na vás tlak, protože srovnáváte, jak dobře se partner naučil váš jazyk a jak dobře vy jeho.”

”...mnohem později jsem zjistila, že slovní zásoba a to, jak mluvím, což jsme pochytila od svého [pražského] přítele by se dalo srovnat s helsinským slangem. Prostě jsem zněla celou dobu jako teenager!”

Motivace

V rozhovorech jsem se ptala, zda mají motivaci se učit L2 jazyk. Většina odpověděla, že má vůli. Jako důvod uvedli vztah s příbuznými, děti, sociální situace a každodenní život. Důležitý důvod byl samostatnost a nezávislost na partnerovi. Několik respondentů také odpovědělo, že není nutné se učit tento jazyk vůbec.

”Bylo by jednodušší umět česky, abych mohl víc komunikovat s příbuznými své ženy.”
M/F/CZ

”Otec mé přítelkyně nemluví jinak než finsky. Když s ním mluvím, musím používat veškerou svou kapacitu a někdy i trochu víc.” M/Č/FIN

”Ani ne kvůli práci, ale jinak by to bylo užitečný.” Ž/Č/CZ

”Pracovních možností by asi bylo víc.” M/F/CZ

”V partě se cítím jako outsider. Jsem tišší a ne tak zábavný. Když už konečně porozumíte a jste připravený reagovat, ten moment je už pryč. Nikdy to určitě nebude to samý, jak v rozhovoru s Finy.” M/F/CZ

”Bylo by fajn jít spolu někdy do divadla.” Ž/Č/CZ

”Je škoda, že můj muž nerozumí, co říkám našemu dítěti.” Ž/Č/CZ

”Potřebuju svou ženu nebo syna jako tlumočníka, když mluvím s českými příbuznými.”
M/Č/FIN

”Doufáme, že naše dítě bude umět oba jazyky a budeme doma mluvit v budoucnu finsky a česky a zbavíme se tak angličtiny.” Ž/F/CZ

V rozhovorech jsem se ptala, jestli někdy narazili na jazykovou bariéru nebo měli kvůli jazyku nedorozumění ve vztahu. V odpovědích nebylo nic vážného, pouze pár vtipných situací:

”Vzpomínám si, když se na mě taxikář díval jak na blba, když si myslel, že jsem se chtěl dostat na fakultu a já jsem zatím chtěl jen fakturu.” M/F/CZ

”Teď už se těm chybám směju. Jednou jsem řekla třeba průjem, ale měla jsem na mysli průměr. Tehdy to nebylo směšný, aspoň ne pro mě.” Ž/F/FIN

Jazyková bariéra může být však i pozitivní:

”Nikdy se nehádám s tchýní” M/Č/FIN

Jazyk a identita

Identita zjednodušeně znamená, jak se člověk vidí a zná. Existuje hodně způsobů, jak definovat termín identita, ale společné pro všechny je jak jazyk a identita jsou pevně propojeny.

Zkušenost se začleněním v novém jazyce je sdílena mezi bilingválními páry s rostoucí migrací po celém světě (Piller 2002: 5–6). Jaký efekt má změna jazyka na identitu dospělého člověka?

Zeptala jsem se: Co pro vás znamená identita a změnila se vaše identita při bydlení v jiné zemi a při užívání jiného jazyka? Mnoho z respondentů o tomto moc nepřemýšlelo.

”Ano, identita je pevně v kontaktu s jazykem. Tudíž se změnila při bydlení ve Finsku.” M/Č/FIN

”Nevím. Myslím, že ne [nezměnila].” Ž/Č/CZ

”[Myslím, že] můj muž je „češtější“ ve Finsku a naopak.” Ž/F/FIN

”[Identita] pro mě neznamena nic zvláštního. ...nebo vlastně můžu říct, že se cítím být méně Čechem.” M/Č/FIN

”Není potřeba mluvit hodně. Musel jsem se naučit dávat časový prostor svým finským kolegům pro vyjádření názorů a myšlenek. M/Č/FIN

Bylo jasné, že ne všichni rozuměli termínu *Identita* stejně. Odpovědi byly krátké, většinou pouze ano-ne.

DĚTI

V tomto výzkumu jsem nedělala rozhovory s dětmi. Čtrnáct párů má děti. Děti mají od pár měsíců do 14 let. V každé rodině matka i otec, přestože mluví jinak spolu, mluví k dětem svou mateřštinou. Všechny děti měly podobnou situaci: jazyk země, ve které žijí, je dominantní. Ale všechny uměly oba jazyky alespoň pasivně. Jedna šestiletá dívka byla výjimka: umí kromě češtiny a finštiny i anglicky.

VÝBĚR JAZYKA

”Výběr jazyka dvojjazyčných párů není v žádném případě jednoduchá volba mezi dvěma jazyky, ale je s ní spojeno spousta témat, která se vztahují ke znalosti jazyka a jazykovým ideologiím v rámci komplexního makro-lingvistického kontextu.” (Piller 2002: 131).

Podle Pillera (2002: 131, 178) volba probíhá nejen mezi dvěma jazyky L1 a L2, ale také mezi smíšeným jazykem a jazykem standardním a nestandardním. Z vlastního pozorování další variantou může být i L3 jazyk, v tomto případě angličtina.

Yamamoto (1995: 68) rozdělil různé typy jazykových voleb párů podle jazykových schopností do čtyř kategorií:

1. Dvojjazyčná domácnost; každý z partnerů používá pouze svůj mateřský jazyk.
2. Jednojazyčná domácnost; oba partneři používají v podstatě stejný jazyk, který je mateřským jazykem jednoho z nich.
3. Částečně dvojjazyčná domácnost; alespoň jeden (pokud možno oba) partner/-ři ovládají oba jazyky.
4. L3-domácnost; jako společný jazyk je užíván jazyk třetí, který není mateřským jazykem ani jednoho z partnerů.

Podle odpovědí účastníků mého výzkumu můžeme páry rozdělit do tří skupin:

- Většina patří do druhé skupiny: *jednojazyčná domácnost*. 12 párů se rozhodlo používat jen jeden jazyk: deset párů užívá mateřský jazyk muže a dva páry používají mateřský jazyk ženy
- Skupina 3: *částečně dvojjazyčná domácnost*: oba partneři ovládají dobře oba mateřské jazyky, tato skutečnost popisuje situaci tří párů
- Devět párů používá anglický jazyk a ostatními jazyky mluví málo, tudíž patří do čtvrté skupiny: L3-domácnost

Ani jeden z párů neskočil v kategorii *Dvojjazyčná domácnost*; každý z partnerů používá pouze svůj mateřský jazyk.

Romaine (1988: 166–168) prezentuje trochu odlišné rozdělení než Yamamoto. Centrem zájmu Romaine je vliv jazykové situace v domácnosti na děti.

1. Jedna osoba – jeden jazyk: matka mluví na dítě svým mateřským jazykem a otec též.
2. Jazyk užívaný v domácnosti: jeden jazyk – jedno prostředí: rodiče mluví odlišnými mateřskými jazyky a jazyk společnosti, ve které žijí, je mateřský jazyk jednoho z rodičů.
3. Jazyk užívaný v domácnosti je jiný než hlavní jazyk bez vlivu prostředí: rodiče mají odlišné mateřské jazyky, z nichž žádný není jazykem společnosti, ve které žijí. Rodiče mluví na dítě svými mateřskými jazyky. Např. matka mluví od narození anglicky a otec německy a rodina žije v italsky mluvící společnosti.
4. Spojení a míchání jazyka: dítě se může naučit jazyk v situaci, v níž jsou rodiče dvojjazyční. Také společnost může být dvojjazyčná a rodiče mění, jak spojují jazykové kódy v rozhovoru s dítětem.

Podle mých materiálů můžeme domácnosti rozdělit na následující:

- Devět ze čtrnácti domácností patří do kategorie 1.
- Pět domácností patří do kategorie 2. Devět párů používá mezi sebou

jeden z mateřských jazyků, ale oba mluví na dítě vlastním mateřským jazykem. Čtyři páry mezi sebou mluví anglicky, ale oba mluví na dítě vlastním mateřským jazykem.

- V pěti případech vyšlo najevo, že dítě pochytilo smíchaný jazyk rodičů, čímž se zabývám v kapitole 6.
- Všechny rodiny žijí v zemi jednoho z partnerů, takže do kategorie 3 nepatří žádná domácnost.

V každém případě, i když rodiče spolu mluví anglicky, ke svému dítěti mluví vlastním jazykem.

”Na naše děti mluvíme vlastní mateřštinou.” Ž/Č/CZ

”Zkoušíme se vyhýbat angličtině [mezi sebou] když jsou u toho děti.” M/F/CZ

”Překvapilo mě, když se někteří ptali, jestli umí moje děti česky! Jak jinak bych na ně měla mluvit než svým rodným jazykem?! ” Ž/Č/FIN

Selftalk

Život s dvěma či třemi jazyky ovlivňuje podvědomí: kterým jazykem myslíme, v jakém jazyce sníme či počítáme, jakým jazykem mluvíme k Bohu. Romaine (1995: 173) a Piller (2002: 173) používají termín *selftalk*. Neptala jsem se respondentů, jak promlouvají k Bohu, ale mnoho z nich zmínilo, jak mluví ke svým domácím zvířatům.

”Přemýšlím ve finštině.” Ž/Č/FIN

”Obvykle mám sny v češtině, někdy i v angličtině.” M/F/CZ

”Přemýšlím v angličtině. Na svoje kočky mluví taky anglicky.” M/F/CZ

”Tajně mluví na naše kočky finsky, když přítelkyně není doma.” M/Č/FIN

Přepínání kódů

Mnoho respondentů mi sdělilo, že při běžném mluvení přepínají jazyky. Určitá slova se používají v určitém jazyce. Například slova *pivo*, *maito*, *püimä* a *chléb*. Z nějakého důvodu všechna tato slova měla něco společného s pitím či jídlem. Mícháte dva nebo tři jazyky v jednu větu?

”Ano, denně [měníme].” M/Č/FIN

”Náš jazyk je czinglish”. M/F/CZ

Někteří dokonce používají vlastní slova:

”Rakastuju” (Rakastan, miluju)

”Mennäänkö pivolle (Pivo=olut, oluelle)

”Kulto” (vokatiivi)

Nejméně se přepínání jazyků vyskytovalo mezi páry, které používají finštinu či češtinu. Nejvíce se vyskytovalo u párů, které mluví anglicky. Když je znalost jednoho či dvou jazyků dobrá, je snazší udržet systematické používání toho jazyka.

ZMĚNA JAZYKA

Pět z párů žijících v České republice změnilo v průběhu času jazyk, kterým komunikují. Sedm párů stále používá ten samý jazyk, se kterým začali. Z těchto sedmi párů, jeden začal s češtinou, což je mateřština ženy a další s finštinou, což je mateřština muže. Zbylých pět začalo s angličtinou a stále s ní mluví.

Deset párů z dvanácti žijících ve Finsku začalo s angličtinou. Dva začali s finštinou. V obou případech čeští muži studovali finštinu jako hlavní jazyk, tudíž znali finštinu před tím, než potkali svoji partnerku. Tyto partnerky se však naučily česky, takže používají ve vztahu oba jazyky.

Deset párů změnilo svůj jazyk na finštinu. Ve čtyřech případech je finština mateřštinou muže, v jednom případě ženy.

Jeden pár změnil svůj jazyk na češtinu a to je mateřština muže.

Čtyři páry stále mluví anglicky. V jednom případě se ani jeden nenaučil dostatečně druhý jazyk. Ve zbylých třech případech se naučili druhý jazyk tak dobře, že mají možnost si vybrat, jak budou mluvit. Otázkou tedy je, proč stále mluví anglicky.

”Známe se jen anglicky.” M/Č/FIN

”Mluvím česky s jeho rodiči. S ním však mluvím anglicky.” Ž/F/FIN

”Teď už to po všech těch letech není možný změnit jazyk, angličtina je ten náš” Ž/Č/FIN

Piller (2002 136–137) uvádí, že to v jakém jazyce začneme mluvit s partnerem, ovlivní celý vztah. Vysvětluje, proč je těžké změnit jazyk v průběhu vztahu: kvůli reprezentaci identity (Piller 2002: 137).

”Mám pár přátel, se kterými mluvím anglicky, třebaže jsem se už v češtině zlepšil. Oni moc dobře vědí, že bych to zvládl i česky, takže ten pocit je na obou stranách” M/F/CZ

”To záleží na tom, např., s někým [Čechem/-ou] mluvím finsky, s někým anglicky a s někým finsky...” Ž/F/FIN

ZÁVĚR

Bylo zajímavé pozorovat jak lidé, kteří jsou ve vztahu, kde mají s partnerem každý svou vlastní mateřštinu, vybírají jazyk, který budou spolu používat. V případě mých příkladů to vypadá, že pouze polovina byla schopna změnit jazyk, který používají.

Když jsem se zeptala, proč mluví anglicky, i když oba umí oba dva jazyky, odpovědi byly podobné: změnit jazyk později bylo těžké.

Z 24 párů 20 jich začalo svůj vztah v jazyce L3. Z nich ještě devět tento jazyk používá, jedenáct párů přešlo na finštinu nebo češtinu. Většina přešla na mateřštinu muže. Jestliže páry nezměnily jazyk používaný ve svém vztahu hned ze začátku, většinou se jim to pak už nepovedlo. V mnoha případech, změna jazyka v pozdějším stádiu vztahu se zdála být příliš divná či náročná. Kvůli tomu se neodhodlali změnit jazyk i přes to, že k tomu měli dostatečné jazykové schopnosti. Zdá se, že kritická doba pro změnu jazyka byla první rok či dva.

Rozdíl mezi zeměmi byl značný. Většina Čechů, která se přestěhovala do Finska, se naučila finsky. Naopak většina Finů v České republice stále používá finštinu nebo angličtinu. Rozdíl mezi ženami a muži byl v tom, že ženy byly ochotné obětovat víc námahy na učení než muži. Na základě odpovědí, ženy také zní víc ambiciózně: bylo pro ně důležité přežít v zahraničí nezávisle, bez neustálé pomoci svého partnera.

V každém případě, dotazovaní rodiče měli jasno v tom, že jejich dítě musí umět oba jazyky. Hlavní důvod pro to byl, aby měli děti lepší šanci v životě.

Jazyková bariéra byla někdy i pozitivní. Například hádky neprobíhaly v afektu, jelikož každý volil správná slova. Život v bilingvním vztahu nebyl problematický, ale ve většině případů spíše obohacující.

LIITTEET

LIITE A

1. Oletteko opiskelleet kumppaninne äidinkieltä? Missä (Kielikurssi, yliopisto, itsenäinen opiskelu tms.)? Kauanko?
2. Mitä kieltä (kieliä) puhutte kotona? Millä perusteella käyttökielenne valikoitui? Vaihtuiko kieli jossain vaiheessa? Onko/oliko käytössänne myös kolmas, ei-kummankaan äidinkieli?
3. Koodinvaihto: sekoitatteko kahta(kolmea) kieltä samassa lauseessa?
4. Onko sinulla halua oppia kumppanisi äidinkieli? Ette halua / näe tarpeelliseksi miksi: Jotain muita syitä miksi (esim. liian vaikeaa) Onko teillä minkäläinen motiivi oppia Tšekkiä?
5. Olisiko siitä hyötyä töiden kannalta? Sukulaissuhteiden kannalta?
6. Paljonko vaivaa olette valmis näkemään kielen oppimiseen? Riittäisikö jos puolisonne sitä pyytäisi?
7. Self-talk: Millä kielellä ajattelette/puhutte yksin (esim. Laskette, luettelette päiviä, kuukausia, näette unia)?
8. Mikä on vaikeinta Tšekin kielen opiskelussa/oppimisessa?
9. Vaihteleeko käyttökieli tilanteittain? Miten käytätte vierasta kieltä verrattuna äidinkieleen? (mm kohteliaammin) Onko L2- kieli vaikuttanut äidinkielenne käyttöön jollakin tavalla?
10. Oletteko törmänneet kielimuuriin? Parisuhteessa? Sosiaalisissa tilanteissa? (Onko oma itse vaisumpi, vähemmän hauska tms. toisella kielellä toimiessa)
11. Onko tullut väärinymmärryksiä kielitaidon takia?
12. Tuntuuko, että olet jäänyt jostain paitsi kielitaidon puutteellisuuden vuoksi?
13. Minkälaisia kulttuurieroja olette huomanneet? Mitä hyvää olette saanut vieraasta kulttuurista? Mistä olette joutuneet luopumaan uuden asuin ympäristön myötä? Onko tullut väärinymmärryksiä kulttuurierojen vuoksi? (esim. roolit naisena ja miehenä, lapsen kasvatukseen liittyviä, yms.)
14. Mitä identiteetti teille merkitsee? Kuinka kiinteästi mielestänne kieli liittyy identiteettiin? Onko ”toisella” kielellä toimiminen ja vieraassa maassa asuminen muuttanut identiteettiä? Onko suhteensa toinen selkeästi ”se suomalainen” ja toinen ”se tšekkiläinen” osapuoli?
15. Mitä erityistä (hyvää ja huonoa) on suhteessa, jossa molemmilla on eri äidinkieli?
16. Oletteko miettineet kielitilannetta, jos saatte lapsen / ennen lapsen saamista? Mikä muuttui? Oletteko pelänneet puolikielisyttä?
17. Täysi kaksikielisyys (kolmikielisyys)?
18. Lapsen kielitaidon ylläpitäminen? Ympäristön vaikutus kieleen, lastentarha, harrastukset, muut?

Muita kaksikielisiin pariskuntiin/perheisiin liittyviä huomioita, lisättävää, kommentoitavaa... (esimerkiksi jotain kaksikielisessä suhteessa/perheessä olemisesta, ongelmista, eduista, kokemuksista, jotain mitä en osannut kysyä).

LIITE B

KYSYMYSLOMAKE

Sukupuoli: nainen/mies

Yhdessä asumisaika ___ vuotta

Asumisaika

Tšekissä ___ vuotta

Suomessa ___ vuotta

Mualla ___ vuotta

Ikä:

Koulutus: peruskoulu

lukio/ammattikoulu

korkeakoulu

muu

Miten arvioisit tšekin kielen taitoasi ennen kumppanisi tapaamista

Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoasteikon mukaan:

<http://europass.cedefop.europa.eu/fi/resources/european-language-levels-cefr>

Puhuminen

Kuulun ymmärtäminen

Kirjoittaminen

Lukeminen

Miten arvioisit kielitaitotasoasi nyt

Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoasteikon mukaan:

<http://europass.cedefop.europa.eu/fi/resources/european-language-levels-cefr>

Puhuminen

Kuulun ymmärtäminen

Kirjoittaminen

Lukeminen

LIITE D

1. Studujete/ studovali jste mateřštinu vašeho partnera/vaší partnerky? Kde (jazyková škola, univerzita, samouk atd.)? Jak dlouho?
2. Jak mluvíte doma? Proč používáte tento jazyk? Používáte doma také třetí jazyk (který není ani vaše ani partnerova/partnerčina mateřština)?
3. Máte vůli se učit finštinu? Proč/proč ne (Nějaké jiné důvody (např. je příliš těžká))?
4. Máte motivaci se naučit finsky? Měli byste nějaké výhody, kdybyste uměli finštinu? Bylo by to pro vás užitečný? V rámci práce? V rámci příbuzenstvo?
5. Kolik námahy jste ochotni obětovat pro učení tohoto jazyk? Stačilo by, kdyby partner prosil?
6. Přepínání kódů/jazyk: Mícháte dva (tří) jazyky v jednu větu?
7. Samomluva: S kterým jazykem myslíte/mluvíte když jste sam(např pocítáte, sny)?
8. Co je nejtěžší ve finštině?
9. Měli jste jazykové bariéry? Ve vztahu? V sociální situaci?
10. Měli jste nedorozumění kvůli jazyku?
11. Mate pocit, že něco propásnete kvůli jazyku?
12. Jaké kulturní rozdíly jste si všimli? Co(nového, dobrého) jste dostali z finské kultury? Museli jste něco vynechat z vaší? Měli jste nedorozumění kvůli kulturním rozdílům?
13. Co pro vás znamená identita? Myslíte, že identita je pevně v kontaktu s jazykem? Změnila se vaše identita při bydlení v jiné zemi a užívání jiného jazyka?
14. Je ve vašem vztahu, jeden jasně Čech a druhý jasně Fin?
15. Co zvláštního (dobrého a špatného) je ve vztahu, v kterém oba mají svoji vlastní mateřštinu?

Jazyková schopnost dětí

16. Přemýšleli jste, jaká bude situace (s jazyky) až budete mít děti? / Přemysleli jste to a mluvili jste o tom jaká bude situace s jazyky předtím než jste měli děti? Změnilo se něco potom co jste měli děti?
17. Báli jste se, že se dítě nenaučí ani finštinu ani češtinu plynně?
18. První jazyk? Druhý jazyk? dvojazyčný (trojazyčný)? Jak udržujete jazykové schopnosti dětí? - okolí, mateřská škola, školka, koníček atd.

Je něco co byste chtěli dodat? (například něco důležitého z vlastních zkušeností s výchovou dětí v česko-finské rodině).

LIITE E

DOTAZNÍK

Pohlaví: žena/muž

Spolubydlení ____ let

Doba bydlení ve Finsku ____let.

Věk:

Vzdělání: gymnázium

základní škola

Univerzita

jiné

Vlastní odhad, jak jste uměli finštinu před tím, než jste se potkali:

Použijte tuto stupnici: <http://europass.cedefop.europa.eu/cs/resources/european-language-levels-cefr>

Mluveni

Porozumění

Psaní

Čtení

Vlastní odhad jak umíte finštinu teď :

Použijte tuto stupnici:

<http://europass.cedefop.europa.eu/cs/resources/european-language-levels-cefr>

Mluveni

Porozumění

Psaní

Čtení

EUROOPPALAINEN TASO – ITSEARVIOINTILOKERIKKO

		A1	A2	B1	B2	C1	C2
Y M M Ä R T Ä M I N E N	Kuullun ymmärtäminen	Tunnistan tuttuja sanoja ja kaikkein tavallisimpia sanontoja, jotka koskevat minua itseäni, perhettäni ja lähiympäristöäni, kun minulle puhutaan hitaasti ja selvästi.	Ymmärrän muutamia sanontoja ja kaikkein tavallisinta sanastoa, joka liittyy läheisesti omaan elämään; esimerkiksi aivan keskeinen tieto itsestäni ja perheestäni, ostosten tekeminen, asuinpaikka ja työpaikka. Ymmärrän lyhyiden, selkeiden, yksinkertaisten viestien ja kuulutusten ydinsisällön.	Ymmärrän pääkohdat selkeästä yleiskielisestä puheesta, jossa käsitellään esimerkiksi työssä, koulussa tai vapaa-aikana säännöllisesti esiintyviä ja minulle tuttuja aiheita. Tavoitan pääkohdat monista radio- ja tv-ohjelmista, joissa käsitellään ajankohtaisia tai minua henkilökohtaisesti tai ammatillisesti kiinnostavia asioita, kun puhe on melko hidasta ja selvää.	Ymmärrän pitkäkköä puhetta ja luentoja. Pystyn jopa seuraamaan monipolvista perustelua, jos aihe on suhteellisen tuttu. Ymmärrän useimmat tv-uutiset ja ajankohtaisohjelmat. Ymmärrän useimmat yleispuhekielellä esitetyt elokuvat	Ymmärrän pitkäkköä puhetta silloinkin, kun sitä ei ole muotoiltu selkeästi ja kun asioiden välisiin suhteisiin vain viitataan eikä niitä ilmaista täsmällisesti. Ymmärrän tv-ohjelmia ja elokuvia ilman erityisiä ponnistuksia	Ymmärrän vaikeuksitta kaikenlaista elävää ja nauhoitettua puhetta silloinkin, kun on kyse syntyperäisen kielenpuhujan nopeasta puheesta, jos minulla on hiukan aikaa tutustua puhetapaan.
	Luetun ymmärtäminen	Ymmärrän tuttuja nimiä, sanoja ja hyvin yksinkertaisia lauseita esimerkiksi ilmoituksissa, julisteissa ja luetteloissa.	Pystyn lukemaan hyvin lyhyitä, yksinkertaisia tekstejä. Pystyn löytämään tiettyä, ennustettavissa olevaa tietoa jokapäiväisistä yksinkertaisista teksteistä, esimerkiksi mainoksista, esitteistä, ruokalistoista ja aikatauluista. Ymmärrän lyhyitä, yksinkertaisia henkilökohtaisia kirjoja.	Ymmärrän tekstejä, joissa on pääasiassa hyvin tavallista arkipäivän kieltä tai työhön liittyvää kieltä. Ymmärrän tapahtumien, tunteiden ja toiveiden kuvaukset henkilökohtaisissa kirjeissä.	Pystyn lukemaan ajankohtaisia ongelmia käsitteleviä artikkeleita ja raportteja ja havaitsemaan niissä kirjoittajien näkökulmat ja kannanotot. Ymmärrän oman aikani kaunokirjallisuutta.	Ymmärrän pitkiä ja monipolvisia asia- ja kirjallisuustekstejä ja huomaan tyylieroja. Ymmärrän erityisalojen artikkelit ja melko pitkiä teknisiä ohjeita silloinkin, kun ne eivät liity omaan alaani.	Pystyn lukemaan vaivatta käytännöllisesti katsoen kaikenlaista kirjoitettua kieltä, myös abstrakteja, rakenteellisesti tai kielellisesti monimutkaisia tekstejä, kuten ohjekirjoja, erityisalojen artikkeleita ja kaunokirjallisuutta.
P U H U M I N E N	Suullinen vuorovaikutus	Selviydyn kaikkein yksinkertaisimmista keskusteluista, jos puhukumppanini on valmis toistamaan sanottavansa tai ilmaisemaan asian toisin, puhumaan tavallista hitaammin ja auttamaan minua muotoilemaan sen, mitä yritän sanoa. Pystyn esittämään yksinkertaisia kysymyksiä ja vastaamaan sellaisiin arkisiin tarpeita tai hyvin tuttuja aiheita käsittelevissä keskusteluissa.	Pystyn kommunikoidaan yksinkertaisissa ja rutiniinomaisissa tehtävissä, jotka edellyttävät yksinkertaista ja suoraa tiedonvaihtoa tutuista aiheista ja toiminnoista. Selviydyn hyvin lyhyistä keskusteluista, mutta ymmärrän harvoin kylliksi pitääkseni keskustelua itse yllä.	Selviydyn useimmista tilanteista, joita syntyy kohdekielillä alueilla matkustettaessa. Pystyn osallistumaan valmistautumatta keskusteluun aiheista, jotka ovat tuttuja, itseäni kiinnostavia tai jotka liittyvät arkielämään, esimerkiksi perheeseen, harrastuksiin, työhön, matkustamiseen ja ajankohtaisiin asioihin.	Pystyn viestimään niin sujuvasti ja spontaanisti, että säännöllinen yhteydenpito syntyperäisten puhujien kanssa on mahdollista ilman että kumpikaan osapuoli kokee sen hankalaksi. Pystyn osallistumaan aktiivisesti tutuista aihepiireistä käyttävään keskusteluun, esittämään näkemyksiäni ja puolustamaan niitä.	Pystyn ilmaisemaan ajatuksiani sujuvasti ja spontaanisti ilman että minun juurikaan tarvitsee hakea ilmauksia. Osaan käyttää kieltä joustavasti ja tehokkaasti sosiaalisin ja ammatillisin tarkoituksiin. Osaan muotoilla ajatuksia ja mielipiteitä täsmällisesti ja liittää oman puheenvuoroni taitavasti muiden puhujien puheenvuoroihin.	Pystyn ottamaan vaivatta osaa asioiden käsittelyyn ja kaikkiin keskusteluihin. Tunnen hyvin kielelle tyypilliset, idiomaattiset ilmaukset ja puhekieliset ilmaukset. Pystyn tuomaan esille ajatuksiani sujuvasti ja välittämään täsmällisesti hienojakin merkitysvivahteita. Osaan perääntyä ja kiertää mahdolliset ongelmat niin sujuvasti, että muut tuskin havaitsevat olleenkaan ongelmia.
	Puheen tuottaminen	Osaan käyttää yksinkertaisia sanontoja ja lauseita kuvaamaan, missä asun ja keitä tunnen.	Pystyn kuvaamaan perhettäni ja muita ihmisiä, elinolojani, koulutustaustaani ja nykyistä tai edellistä työpaikkaani käyttäen, usein luettelomaisesti, aivan yksinkertaisia ilmauksia ja lauseita.	Osaan liittää yhteen ilmauksia yksinkertaisella tavalla kuvatakseni kokemuksia ja tapahtumia, unelmiani, toiveitani ja pyrkimyksiäni. Pystyn perustelemaan ja selittämään lyhyesti mielipiteitäni ja suunnitelmiani. Pystyn kertomaan tarinan tai selittämään kirjan tai elokuvan juonen sekä kuvailemaan omia reaktioitani.	Pystyn esittämään selkeitä, yksityiskohtaisia kuvauksia hyvinkin erilaisista minua kiinnostavista aiheista. Pystyn selittämään näkökantani johonkin ajankohtaiseen kysymykseen ja esittämään eri vaihtoehtojen edut ja haitat.	Pystyn esittämään selkeitä ja yksityiskohtaisia kuvauksia monipolvista aiheista ja kehrittelemään keskeisiä näkökohtia sekä päättämään esitykseni sopivaan lopetukseen.	Pystyn esittämään selkeän ja sujuvan kuvauksen tai perustelun asiayhteyteen sopivalla tyyllillä. Esityksessäni on tehokas looginen rakenne, joka auttaa vastaanottajaa havaitsemaan ja muistamaan tärkeitä seikkoja.
KI R J O I T T A M I N E N	Kirjoittaminen	Pystyn kirjoittamaan lyhyen, yksinkertaisen postikortin, esimerkiksi lomaterveiset. Pystyn täyttämään lomakkeita, joissa kysytään henkilölietia, esimerkiksi kirjoittamaan nimeni, kansallisuuteni ja osoitteeni hotellin majoituslomakkeeseen.	Pystyn kirjoittamaan lyhyitä, yksinkertaisia muistutpanoja ja viestejä lomaterveiset. Pystyn täyttämään lomakkeita, joissa kysytään henkilölietia, esimerkiksi kirjoittamaan nimeni, kansallisuuteni ja osoitteeni hotellin majoituslomakkeeseen.	Pystyn kirjoittamaan yksinkertaista, yntenäistä tekstiä aiheista, jotka ovat tuttuja tai itseäni kiinnostavia. Pystyn kirjoittamaan henkilökohtaisia kirjoja, joissa kuvailen kokemuksia ja vaikutelmia.	Pystyn kirjoittamaan selkeitä, myös yksityiskohtia sisältäviä selvityksiä hyvinkin erilaisista aiheista, jotka kiinnostavat minua. Pystyn laatimaan kirjoitelman tai raportin, jossa välitän tietoa tai esitän perusteluita jonkin tietyn näkökannan puolesta tai sitä vastaan. Pystyn kirjoittamaan kirjoja, joissa korostan tapahtumien tai kokemusten henkilökohtaisia merkityksiä.	Pystyn ilmaisemaan ajatuksiani ja näkökantojani varsin laajasti selkeässä, hyvin jäsennettyssä tekstissä. Pystyn kirjoittamaan yksityiskohtaisia selvityksiä monipolvista aiheista kirjeessä, esseessä/kirjoitelmassa tai raportissa sekä korostamaan tärkeimpänä pitämiäni seikkoja. Osaan valita oletetulle lukijalle sopivan tyylin.	Osaan kirjoittaa selkeää, sujuvaa tekstiä asiaankuuluvalla tyyllillä. Pystyn kirjoittamaan monimutkaisia kirjoja, raportteja tai artikkeleita, jotka esittelevät jonkin yksittäisen tapausten. Käytän tehokkaasti loogisia rakenteita, jotka auttavat vastaanottajaa löytämään ja muistamaan keskeiset seikat. Pystyn kirjoittamaan koosteita ja katsauksia ammattiin tai kaunokirjallisuuteen liittyvistä julkaisuista.

Evropské úrovně – stupnice pro sebehodnocení

		A1	A2	B1	B2	C1	C2
P O R O Z U M Ě N Í	Poslech	Rozumím známým slovům a zcela základním frázím týkajícím se mě osoby, mé rodiny a bezprostředního konkrétního okolí, pokud lidé hovoří pomalu a zřetelně.	Rozumím frázím a nejběžnější slovní zásobě vztahující se k oblastem, které se mě bezprostředně týkají (např. základní informace o mně a mé rodině, o nakupování, mistopisu, zaměstnání). Dokážu pochopit smysl krátkých jasných jednoduchých zpráv a hlášení.	Rozumím hlavním myšlenkám vysloveným spisovným jazykem o běžných tématech, se kterými se setkávám v práci, ve škole, ve volném čase, atd. Rozumím smyslu mnoha rozhlasových a televizních programů týkajících se současných událostí nebo témat souvisejících s oblastmi mého osobního či pracovního zájmu, pokud jsou vysloveny poměrně pomalu a zřetelně.	Rozumím delším promluvám a přednáškám a dokážu sledovat i složitou výměnu názorů, pokud téma dostatečně znám. Rozumím většině televizních zpráv a programů týkajících se aktuálních témat. Rozumím většině filmů ve spisovném jazyce.	Rozumím delším promluvám, i když nemají jasnou stavbu a vztahy jsou vyjádřeny pouze v náznamech. Bez větší námahy rozumím televizním programům a filmům.	Bez potíží rozumím jakémukoli druhu mluveného projevu, živého či vysílaného. Pokud mám trochu času zvyknout si na specifické rysy vyslovnosti rodilého mluvčího, nemám potíže porozumět mu ani tehdy, mluví-li rychle.
	Čtení	Rozumím známým jménům, slovům a velmi jednoduchým větám, například na vývěskách, plakátech nebo v katalogích.	Umím číst krátké jednoduché texty. Umím vyhledat konkrétní předvidatelné informace v jednoduchých každodenních materiálech, např. v inzerátech, prospektech, jídelních lístcích a jízdních řádech. Rozumím krátkým jednoduchým osobním dopisům.	Rozumím textům, které obsahují slovní zásobu často užívanou v každodenním životě nebo které se vztahují k mé práci. Rozumím popisům událostí, pocitů a přání v osobních dopisech.	Rozumím článkům a zprávám zabývajícím se současnými problémy, v nichž autoři zaujímají konkrétní postoje či stanoviska. Rozumím textům současné prózy.	Rozumím dlouhým složitým textům, a to jak faktografickým, tak beletristickým a jsem schopen/ schopna ocenit rozdíly v jejich stylu. Rozumím odborným článkům a delším technickým instrukcím, a to i tehdy, když se nevztahují k mému oboru.	Snadno čtu všechny formy písemného projevu, včetně abstraktních textů náročných svou stavbou i jazykem, jako jsou např. příručky, odborné články a krásná literatur.
M L U V E N Í	Ústní interakce	Umím se jednoduchým způsobem domluvit, je-li můj partner ochoten zopakovat pomaleji svou výpověď nebo ji přeformulovat a pomoci mi formulovat, co se snažím říci. Umím klást jednoduché otázky a na podobné otázky odpovídat, pokud se týkají mých základních potřeb, nebo jde-li o věci, jež jsou mi důvěrně známy.	Umím komunikovat v jednoduchých běžných situacích vyžadujících jednoduchou přímou výměnu informací o známých tématech a činnostech. Zvládnou velmi krátkou společenskou konverzaci, i když obvykle nerozumím natolik, abych konverzaci sám/sama dokázal(a) udržet.	Umím si poradit s většinou situací, které mohou nastat při cestování v oblasti, kde se tímto jazykem mluví. Dokážu se bez přípravy zapojit do hovoru o tématech, která jsou mi známá, o něž se zajímám nebo která se týkají každodenního života (např. rodiny, koníčky, práce, cestování a aktuálních událostí).	Dokážu se účastnit rozhovoru natolik plynule a spontánně, že mohu vést běžný rozhovor s rodilými mluvčími. Dokážu se aktivně zapojit do diskuse o známých tématech, vysvětlovat obhajovat své názory.	Umím se vyjadřovat plynule a pohotově bez příliš zjevného hledání výrazů. Umím používat jazyk pružně a efektivně pro společenské a pracovní účely. Umím přesně formulovat své myšlenky a názory a vhodně navazovat na příspěvky ostatních mluvčích.	Dokážu se zapojit do jakékoli konverzace nebo diskuse. Znáám dobře idiomatické a hovorové výrazy. Umím se plynule vyjadřovat a přesně sdělovat jemnější významové odstíny. Narazím-li při vyjadřování na nějaký problém, dokážu svou výpověď přeformulovat tak hladce, že to ostatní ani nepostřehnou.
	Samostatný ústní projev	Umím jednoduchými frázemi a větami popsat místo, kde žiji, a lidi, které znám.	Umím použít řadu frází a vět, abych jednoduchým způsobem popsal(a) vlastní rodinu a další lidi, životní podmínky, dosažené vzdělání a své současné nebo předchozí zaměstnání.	Umím jednoduchým způsobem spojit fráze, abych popsal(a) své zážitky a události, své sny, naděje a cíle. Umím stručně odůvodnit a vysvětlit své názory a plány. Umím vyprávět příběh nebo přiblížit obsah knihy nebo filmu a vyjádřit své reakce.	Dokážu se srozumitelně a podrobně vyjadřovat k široké škále témat, která se vztahují k oblasti mého zájmu. Umím vysvětlit své stanovisko k aktuálním otázkám a uvést výhody a nevýhody různých řešení.	Umím jasně a podrobně popsat složitá témata, rozšiřovat je o témata vedlejší, rozvíjet konkrétní body a zakončit svou řeč vhodným závěrem.	Umím podat jasný plynulý popis nebo zdůvodnění stylem vhodným pro daný kontext a opírajícím se o efektivní logickou strukturu, která pomáhá posluchači všimnout si důležitých bodů a zapamatovat si je.
P S A N Í	Písemný projev	Umím napsat stručný jednoduchý text na pohlednici, například pozdrav z dovolené. Umím vyplnit formuláře obsahující osobní údaje, například své jméno, státní příslušnost a adresu při přihlašování v hotelu.	Umím napsat krátké jednoduché poznámky a zprávy týkající se mých základních potřeb. Umím napsat velmi jednoduchý osobní dopis, například poděkování.	Umím napsat jednoduché souvislé texty na témata, která dobře znám nebo která mě osobně zajímají. Umím psát osobní dopisy popisující zážitky a dojmy.	Umím napsat srozumitelně a podrobně texty na širokou škálu témat souvisejících s mými zájmy. Umím napsat pojednání nebo zprávy, předávat informace, obhajovat nebo vyvracet určitý názor. V dopise dovedu zdůraznit, čím jsou pro mě události a zážitky osobně důležité.	Umím se jasně vyjádřit, dobře uspořádat text a podrobně vysvětlit své stanovisko. Umím psát podrobné dopisy, pojednání nebo zprávy o složitých tématech a zdůraznit to, co považuji za nejdůležitější. Umím zvolit styl textu podle toho, jakému typu čtenáře je určen.	Umím napsat jasný plynulý text vhodným stylem. Dokážu napsat složité dopisy, zprávy nebo články a vystavět text logicky tak, aby pomáhal čtenáři všimnout si důležitých bodů a zapamatovat si je. Umím psát resumé a recenze odborných nebo literárních prací.

LÄHDELUETTELO

- Arnberg Lenore. 1987. *Tavoitteena kaksikielisyys*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Baker Colin. 2007 (4.p.). *Foundations of bilingual education and bilingualism*. Clevedon.
- Bialystok Ellen. 2009. Bilingualism: The good, the bad, and the indifferent. [Bilingualism: Language and Cognition](#), 12 (1), 3–11.
- Burton Pauline, Dyson Ketaki Kushari and Ardener Shirley (Toim.). 1994. *Bilingual women: anthropological approaches to second-language use*. Iso-Britannia: Short run press.
- Cenoz Jasone. 2013. The Influence in Third Language Acquisition. Focus on Multilingualism.
- De Groot, Annette. 2012. Bilingualism and cognition. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781405198431.wbeal0099/pdf> (22.4.2013)
- Dumanig, Francisco Perlas. 2010. *Language choice in interracial marriage: the case of Filipino-Malaysian couples*. Universal-Publisher.
- Eurooppalaisen viitekehysten taitotasosteikko <http://www02.oph.fi/ops/taitotasosteikko.pdf> (22.4.2013)
- Gundacker, Julia. 2010. *English as a lingua franca between couples: Motivations and limitations*. Wienin yliopisto, pro gradu –työ. http://othes.univie.ac.at/8144/1/2010-01-07_0401077.pdf (22.4.2013)
- Hall Stuart. 2002 (4.p.) *Identiteetti*.
- Han Wen-Jui. 2012. Bilingualism and Academic Achievement. *Child Development*, 83, 300–321.
- Hassinen Sirje. 2005. *Lapsesta kasvaa kaksikielinen*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Hassinen Sirje. 2002 *Simultaaninen kaksikielisyys: läheiset sukukielet viro ja suomi rinnakkain*. Oulu: University press.
- Khatib-Chahidi Jane, Hill Rosanna, Paton Renee. 1998. *Chance, choice and circumstance: A study of women in cross-cultural marriages*. Teoksessa Breger Rosemary and Hill Rosanna (Toim.), *Cross-cultural marriage: identity and choice*, 49–66. New York.
- Muikku-Werner Pirkko. 2007a. Kaksikieliset parit. Teoksessa Muikku-Werner Pirkko, Kokko Ossi, Remes Hannu (Toim.), *Virsu III: Suomalais-ugrilaisia kohdekieliä ja kontakteja*, 117–129. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Muikku-Werner Pirkko. 2007b. Kärssi, ei kärsi – parisuhde ja kaksikielisyys. Toim. Salo O.P., Nikula T. ja Kalaja P. *Kieli oppimisessa – Language in learning*. AFinLan vuosikirja 2007. Jyväskylä.
- Piller Ingrid. 2002. *Bilingual couples talk, The discursive construction of hybridity*. Sydneyn yliopisto.
- Romaine Suzanne. 1988 & 1995 (2. painos). *Bilingualism*. Oxford.
- Siguan Miquel. 1980. Changement de langue dans le couple et dans la famille. Teoksessa P.H. Nelde (toim.) *Sprachkontakt und Sprachkonflikt*. Wiesbaden: Franz Steiner, 283–285 [non vidi]
- Skutnabb-Kangas Tove. 1984. *Bilingualism or not: the education of minorities*.

- Skutnabb-Kangas Tove; apunaan Ilka Kangas ja Kea Kangas. 1988. *Vähemmistö, kieli ja rasismi*. Helsinki: Painokaari Oy.
- Skutnabb-Kangas Tove (Toim.). 1995. *Multilingualism for all*. Roskilden yliopisto.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-6413. 2012. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 23.4.2013].
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/ssaaty/2012/ssaaty_2012_2013-04-19_tie_001_fi.html (22.4.2013)
- Takigawa, Yuzuru. 2010. *Language Expertise as a Source of Dispute in Bilingual Couple Talk*. Doctoral dissertation. Temple University.
- Tšekin tilastokeskus: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/snatecnost> (22.4.2013)
- Yamamoto M. 1995. Bilingualism in international families. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 16 (1 & 2), 63–85.